

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**КАФЕДРА СТРАХУВАННЯ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА РИЗИК-
МЕНЕДЖМЕНТУ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ»**

Студентки магістратури денної
форми навчання,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа та страхування»
освітньої програми «Фінансові інститути та
ризик-менеджмент»
Щуки Юлії Андріївни

Науковий керівник:
доктор економічних наук, професор
Приказюк Наталія Валентинівна

Засвідчую, що в цій дипломній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Студентка _____
(підпис)

Робота допущена до захисту в Екзаменаційній комісії рішенням кафедри
страхування, банківської справи та ризик-менеджменту від «19» травня 2023 р.,
протокол № 13.

В.о завідувач кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту,
доктор економічних наук, доцент
Шолойко Антоніна Сергіївна

_____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Щука Ю.А. Забезпечення фінансової стійкості страхового ринку України в умовах турбулентності.

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. – Кафедра страхування банківської справи та ризик-менеджменту, економічний факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

Магістерська робота викладена на 78 сторінках, вона містить три розділи, 39 рисунків та 10 таблиць. Список використаних джерел складається із 85 пунктів.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є дослідження фінансової стійкості страхових компаній, що здійснюють діяльність в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи та практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової стійкості страхових компаній в умовах турбулентності.

Метою роботи є узагальнення теоретичних засад, розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості страхового ринку України в період турбулентності.

У магістерській роботі було систематизовано різні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість підприємства». На основі аналізу теоретичного матеріалу сформульовано власне означення фінансової стійкості страхової компанії, досліджено та систематизовано чинники, що впливають на фінансову стійкість страховика. Також здійснено аналіз основних підходів науковців та практиків до оцінки фінансової стійкості страхових компаній. Було проведено оцінку фінансової стійкості страхового ринку шляхом структурного динамічного аналізу основних показників та проаналізована фінансової стійкості на прикладі провідних страхових компаній. Також була розроблена модель впливу фінансових коефіцієнтів на стійкість страхових компаній. Робота також містить компаративний аналіз забезпечення фінансової стійкості страховиків в країнах з розвинутою економікою та в Україні. Та на основі проведених досліджень було сформовано практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової стійкості страхового ринку в умовах турбулентності.

Ключові слова: страховий ринок, фінансова стійкість, страхові компанії, фактор, коефіцієнт, аналіз, вплив, показник, турбулентність, дослідження.

Список публікацій магістра:

1. Тези. Збірник тез доповідей на грудневих читаннях на XIV Міжнародно науково-практичній конференції «Стійкість бізнесу і добробут домогосподарств: фінансові та соціальні аспекти».
2. Стаття на тему «Оцінка фінансової стійкості страхових компаній в Україні в умовах нових викликів» опублікована в журналі «Економічний аналіз»
3. Іноземні тези на тему «Ensuring the competitiveness of insurers in countries with a developed economy» представлені на IX Міжнародна науково-практична конференція “PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD”, 25-27.05.2023 Бостон, США

ABSTRACT

Shchuka Y. A. Ensuring the financial stability of the insurance market of Ukraine in turbulent conditions.

Qualifying master's thesis in the specialty 072 Finance, banking and insurance. – Department of Banking Insurance and Risk Management, Faculty of Economics, Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2023.

The master's thesis is laid out on 78 pages, it contains three chapters, 39 figures and 10 tables. The list of used sources consists of 85 items.

The object of the research of the master's thesis is the study of the financial stability of insurance companies operating in Ukraine.

The subject of the research is the theoretical and methodological foundations and practical recommendations for ensuring the financial stability of insurance companies in turbulent conditions.

The purpose of the work is to generalize the theoretical foundations, develop practical recommendations for ensuring the financial stability of the insurance market of Ukraine in a period of turbulence.

In the master's thesis, various approaches to defining the concept of "financial stability of the enterprise" were systematized. Based on the analysis of the theoretical material, the definition of the financial stability of the insurance company was formulated, the factors influencing the financial stability of the insurer were studied and systematized. An analysis of the main approaches of scientists and practitioners to the assessment of the financial stability of insurance companies was also carried out. An assessment of the financial stability of the insurance market was carried out through a structural dynamic analysis of the main indicators and financial stability was analyzed using the example of leading insurance companies. A model of the influence of financial ratios on the stability of insurance companies was also developed. The work also contains a comparative analysis of ensuring the financial stability of insurers in countries with developed economies and in Ukraine. And on the basis of the conducted research, practical recommendations were formed to ensure the financial stability of the insurance market in turbulent conditions.

Key words: insurance market, financial stability, insurance companies, factor, coefficient, analysis, impact, indicator, turbulence, research.

List of Master's publications:

1. Theses. A collection of abstracts of reports at the December readings at the XIV International Scientific and Practical Conference "Business Sustainability and Household Welfare: Financial and Social Aspects".

2. The article on the topic "Assessment of the financial stability of insurance companies in Ukraine under the conditions of new challenges" was published in the magazine "Economic analysis".

3. Foreign theses on the topic "Ensuring the competitiveness of insurers in countries with a developed economy" presented at the IX International Scientific and Practical Conference "PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD", 25-27.05.2023 Boston, USA

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ.....	7
1.1. Економічна природа фінансової стійкості страхового ринку та страхових компаній.....	7
1.2. Характеристика джерел забезпечення фінансової стійкості страхових організацій.....	12
1.3. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості страхового ринку та страхових компаній.....	17
РОЗДІЛ 2.	
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА В УКРАЇНІ.....	31
2.1. Оцінка фінансової стійкості страхового ринку шляхом структурного динамічного аналізу основних показників.....	31
2.2. Оцінка фінансової стійкості на прикладі страхових компаній.....	39
2.3. Модель впливу фінансових коефіцієнтів на стійкість страхових компаній....	47
РОЗДІЛ 3.	
ПЕРСПЕКТИВИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ.....	69
3.1. Компаративний аналіз забезпечення фінансової стійкості страховиків в країнах з розвинутою економікою та в Україні.....	69
3.2. Практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової стійкості страхового ринку в умовах турбулентності.....	74
ВИСНОВОК.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Страховання є важливим та незамінним елементом фінансового забезпечення розвитку економіки. Однак, задля ефективного виконання своїх функцій, страхові компанії повинні приділяти належну увагу підтримці достатнього рівня їх фінансової стійкості.

Ефективно функціонуючий страховий ринок є невід'ємною складовою фінансової інфраструктури країн з ринковою економікою. В умовах невизначеності та широкого спектру ризиків страхові компанії покликані надавати надійний страховий захист юридичним і фізичним особам, сприяючи їх ефективному функціонуванню та забезпечуючи їх впевненість у майбутньому. Стійкість страхових компаній є важливою передумовою стабільної економічної та політичної ситуації в країні.

Наразі проблема стійкості страхових компаній України стоїть більш гостро, адже нові виклики не змогли не відобразитися на страховому ринку і на діяльності страхових компаній. В Україні виклики тільки розширили невизначеність.

Сучасний страховий ринок України в даний час знаходиться не в найкращому становищі через негативного впливу різних внутрішніх та зовнішніх чинників. Сьогодні внаслідок нестабільної економіки, повномасштабної війни і та пандемії COVID-19 страховий ринок має швидко пристосуватися до нових реалій задля фінансової стійкості та майбутнього зростання. Достатній рівень фінансової стійкості страхових компаній буде гарантувати поступовий розвиток економіки та стабільність фінансового ринку.

В умовах глобалізації, проблематика забезпечення фінансової стійкості страховиків, особливо в умовах сучасних викликів, не викликає сумнівів з точки зору актуальності. Фінансово стійкі і платоспроможні страхові компанії обумовлять успішність страхового ринку в цілому і його подальшої можливості щодо його участі в світогосподарських проблемах.

Теоретично-організаційним засадам формування фінансової стійкості національного страхового ринку, тенденціям його розвитку, присвячено праці

багатьох вітчизняних науковців, серед яких: Базилінська О.Я., Балицька М.В., Білик М.Д., Бридун Є.В., Внукова Н.М., Партин Г.О., Пікус Р.В., Савицька Г.В., Ткаченко Н.В., Шаблиста Л.М., Шірінян Л.В. та ін., так і закордонними вченими Абрютина М.С., Брігхем Є.Ф., Іонова А.Ф., Кондратьєв О.В., Ковалєв В.В., Леон П., Родіонова В.М., Селезньова Н.Н., Уолш К., Федотова М.А., Цисмаш. Л. та ін..

Проте, сучасні виклики, зокрема війна, нестабільна геополітична ситуація, наслідки пандемії, змушують страховий сектор України оперативно адаптуватись до нових умов. Саме тому, дослідження фінансової стійкості є надзвичайно актуальним і матиме практичну цінність.

Метою є узагальнення теоретичних засад, розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості страхового ринку України в період турбулентності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- Узагальнити теоретичні підходи щодо визначення поняття «стійкість страховика»;
- Систематизувати фактори впливу на фінансову стійкість страховиків;
- Проаналізувати наявні підходи до оцінки фінансової стійкості страхових компаній;
- Прослідкувати тенденції фінансової стійкості страхових організацій в Україні;
- Розробити власну модель впливу фінансових коефіцієнтів на стійкість страхових компаній та застосувати її на практиці;
- Охарактеризувати фактори впливу на фінансову стійкість страховика в умовах турбулентності.
- Охарактеризувати досвід розвинених країн щодо забезпечення фінансової стійкості страхового ринку.
- Розробити практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової стійкості страхової організації в умовах сучасних викликів.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є дослідження фінансової стійкості страхового ринку.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади забезпечення фінансової стійкості страхового ринку України в умовах турбулентності.

Розв'язання поставлених завдань зумовило використання наступних методів дослідження: класифікаційно-аналітичний метод – для визначення підходів щодо розрахунку показників фінансової стійкості страховика; аналіз і синтез, індукція та дедукція – при оцінці стану та динаміки фінансової стійкості страхових компаній та для виявлення сучасних джерел забезпечення фінансової стійкості страховика; економічний і статистичний аналіз – при визначенні особливостей контролю за фінансовою стійкістю страхових компаній; метод аналізу, синтезу і порівняння – при узагальненні світового досвіду щодо сучасних тенденцій забезпечення фінансової стійкості страховика; метод оптимізації та метод логічного узагальнення – при розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості страхової організації в умовах сучасних викликів в Україні; графічні методи були застосовані для аналізу і узагальнення даних та їх відображення в найбільш інформативній формі (таблицях, рисунках).

Інформаційною базою для дослідження стали наукові статті, книги, аналітичні звіти, інтернет-ресурси, статистичні дані, юридичні документи та закони.

Практичне значення одержаних результатів визначається у можливості застосування запропонованої методики аналізу широким колом осіб, пов'язаних із страховими компаніями. Серед них – споживачі страхових послуг, регуляторні органи, потенційні інвестори та ін. Одержання прогнозної інформації про потенційний рівень фінансової стійкості страховиків дозволяє б підвищити ефективність рішень, що приймають економічні суб'єкти у відносинах із страховими компаніями.

Апробація результатів: результати дослідження опубліковані у вигляді тез у Збірнику тез доповідей на грудневих читаннях на XIV Міжнародно науково-практичній конференції «Стійкість бізнесу і добробут домогосподарств: фінансові та соціальні аспекти». Стаття на тему «Оцінка фінансової стійкості страхових

компаній в Україні в умовах нових викликів» опублікована в журналі «Економічний аналіз». Іноземні тези на тему «Ensuring the competitiveness of insurers in countries with a developed economy» представлені на IX Міжнародна науково-практична конференція “PROGRESSIVE RESEARCH IN THE MODERN WORLD”, 25-27.05.2023 Бостон, США.

Кваліфікаційна робота складається із трьох розділів, загальний обсяг дослідження становить 78 сторінок. У роботі міститься 39 рисунків, 10 таблиць. Список використаних джерел складається із 85 пунктів.

У першому розділі магістерської роботи систематизовано різні підходи до означення поняття «фінансова стійкість підприємства». На основі аналізу теоретичного матеріалу сформульовано власне означення фінансової стійкості страхової компанії, досліджено та систематизовано чинники, що впливають на фінансову стійкість страховика. Також здійснено аналіз основних підходів науковців та практиків до оцінки фінансової стійкості страхових компаній.

У другому розділі роботи проведено оцінку фінансової стійкості страхового ринку шляхом структурного динамічного аналізу основних показників та проаналізована фінансової стійкості на прикладі провідних страхових компаній. Також була розроблена модель впливу фінансових коефіцієнтів на стійкість страхових компаній.

У третьому розділі роботи був проведений компаративний аналіз забезпечення фінансової стійкості страховиків в країнах з розвинутою економікою та в Україні. Та на основі проведених досліджень було сформовано практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової стійкості страхового ринку в умовах турбулентності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ

1.1. Економічна природа фінансової стійкості страхового ринку та страхових компаній

Страховання є важливим та незамінним елементом фінансового забезпечення розвитку економіки. Однак, задля ефективного виконання своїх функцій, страхові компанії повинні приділяти належну увагу підтримці достатнього рівня їх фінансової стійкості. Стійкість страхових компаній є важливою передумовою стабільної економічної та політичної ситуації в країні.

Наразі проблема стійкості страхових компаній України стоїть більш гостро, адже нові виклики не змогли не відобразитися на страховому ринку і на діяльності страхових компаній. В Україні вони тільки розширили невизначеність.

Внаслідок повномасштабної війни та пандемії COVID–19 страховий ринок України має швидко пристосуватися до нових реалій. Тож, сучасні виклики, змушують страховий сектор України оперативно адаптуватись до нових умов. Саме тому, дослідження фінансової стійкості є надзвичайно актуальним і матиме практичну цінність.

Спочатку необхідно надати визначення сутності поняття «фінансова стійкість страховика» шляхом виокремлення ключових компонентів та формулювання авторського визначення для застосування у майбутніх розробках пропозицій щодо забезпечення фінансової стабільності страхової організації.

В сучасній економічній літературі поняття «фінансової стійкості страховика» дуже часто термінологічно ототожнюється з платоспроможністю чи ліквідністю. Однак, сутність поняття «фінансова стійкість страховика» охоплює значно ширший

спектр характеристик. Під час дослідження поняття «фінансова стійкість страховика» зупинимось на трактуваннях поняття «фінансова стійкість підприємства» (див. табл. 1). Для повноти аналізу, виокремимо сутність, зміст та результативну характеристику у кожному визначені.

Таблиця 1.1

№	Автор	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
1	Савицька Г.В.	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися	зберігаючи рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі,	що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого розвитку.
2	Бланк І.А.	Характеристика фінансового стану підприємства	що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються.	-
3	Грабовецький Б.Є.	Надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, довіра кредиторів та інвесторів та рівень залежності від них,	-	наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.
4	С. Г.Арбузов, Ю. В.Колобов, В. І.	Економічна категорія	яка досягається за умови стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання і визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами	для ефективної діяльності в ринкових умовах.
5	Белінська Я.В.	Властивість фінансової системи	змінювати основні характеристики розвитку відповідно до трансформацій економічної системи та зовнішніх впливів	з мінімальними витратами.

Визначення поняття «Фінансова стійкість підприємства»

Джерело: складено автором на основі [57, 11, 16, 3, 9].

На наш погляд, найбільш точно і повно розкриває суть проблеми фінансової стійкості підприємства Савицька Г.В. Вона розглядає фінансову стійкість як здатність суб'єкта господарювання забезпечувати рівновагу активів та пасивів. У даному визначенні чітко вказано, що фінансова стійкість підприємства гарантує його інвестиційну привабливість, яка, у свою чергу, має статус «гаранта» ефективного бізнесу.

У визначенні Бланк І.А. робить акцент саме на характеристику фінансового стану підприємства, але тільки факт наявності великої частки власного капіталу не може гарантувати фінансову стійкість. Також, щодо критеріїв, то відсутній результат явища. Грабовецький Б.Є. ігнорує зміст явища, визначаючи фінансову стійкість виключно як можливість самофінансування.

Визначення С. Г.Арбузов, Ю. В.Колобов, В. І. є досить повним, а саме підкреслює важливість ефективної діяльності в ринкових умовах, а не тільки отримання прибутку.

Таким чином, проведене дослідження підходів до розкриття категорії «фінансова стійкість», виокремлені сильні сторони та шляхи до вдосконалення, дають можливість сформулювати власне визначення: фінансова стійкість - це такий стан економіки (суть явища), за якого відбувається ефективний перерозподіл ресурсів між суб'єктами економічних відносин (зміст явища), а також завдяки цьому стану досягається перевищення доходів над витратами, що забезпечує високу платоспроможність (результат явища).

Після цього можна виокремити поняття «фінансова стійкість страхової компанії», як комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), направлених на продовження здатності страховика виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки.

Для повного розуміння природи фінансової стійкості страхової компанії слід визначити та систематизувати фактори, що на неї впливають.

Вивчаючи фінансову стійкість, ми розрізняємо первинні та вторинні (мета) фактори. Головний фактор є основою формування, прояву та функціонування

фінансової стійкості страхової компанії, а другорядні формуються на основі взаємного впливу основних факторів. Особливістю цього поділу є те, що на відміну від первинних факторів, які мають концептуальний характер, метафактори здебільшого можна оцінити кількісно.

Базовий поділ основних факторів має бути здійснений відповідно до джерела походження. Керуючись цим принципом, ми розрізняємо внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на фінансову стійкість страхової компанії. Внутрішні фактори походять зсередини компанії і підлягають управлінню; зовнішні фактори створюються зовнішнім середовищем і не змінюються поведінкою керівництва страхової компанії. На основі цього критерію можна виділити наступні фактори фінансової стійкості:

- фактори внутрішнього середовища:
  - якість менеджменту;
  - маркетингова політика та бренд;
  - андеррайтингова та тарифна політика;
  - інвестиційна політика;
  - політика перестраховування та ризик-менеджмент;
- фактори зовнішнього середовища:
  - нормативно-правове забезпечення;
  - регуляторна політика держави;
  - стан соціально-економічного розвитку країни;
  - зовнішньоекономічна ситуація;
  - культурно-етичні та демографічні особливості споживачів;
  - характеристика середовища страхової діяльності.

Іншою можливою класифікацією первинних факторів, що визначають фінансову стійкість страховика, є така [34, с. 277]:

- економічні фактори (рівень інфляції, конкуренція, інвестиційний клімат, стан економіки країни та ін.);

- соціально-політичні (соціально-політична стабільність, політика держави, ефективність економічних зв'язків та ін.);
- фінансові (рівень відсоткової ставки, рівень страхових тарифів та ін.);
- демографічні (чисельність та склад населення, рівень життя населення тощо).

Для аналізу фінансової стійкості додатково слід ідентифікувати та дослідити вторинні або метафактори — категорії, що є проміжними між первинними факторами та фактичними показниками фінансової стабільності. Суть їх полягає у конкретизації впливу основних факторів.

Загалом, у багатьох джерелах вторинні фактори фінансової стійкості розглядаються як основні та єдині [69, 71, 1, 27]. Втім таку позицією вважатимемо хибною, хоча вторинні фактори дійсно виступають при фінансовому аналізі статичної картини фінансової стійкості у вигляді показників. Серед другорядних факторів ми в першу чергу відзначимо прибутковість, ліквідність/платоспроможність, фінансовий леверидж та достатність капіталу.

На сьогодні, на жаль, сучасний ринок страхування України не є досконалим і не досягнув свого кращого часу, останні роки простежується спадання кількості страхових компаній. Тож ми виокремили основні виклики сьогодення для страхового ринку України: введення воєнного стану та початок бойових дії на території України; пандемія COVID-19; низькі доходи українців; нестабільність економічної ситуації в країні; недовіра населення до страхових компаній, в тому числі і через низький рівень платоспроможності страховиків; недосконалість страхового законодавства; недостатня кількість висококваліфікованого персоналу в сфері страхування; низька обізнаність населення щодо необхідності страхування.

Фінансово стійкі і платоспроможні страхові компанії обумовляють успішність страхового ринку в цілому і вони будуть гарантувати поступовий розвиток економіки та стабільність фінансового ринку.

1.2. Характеристика джерел забезпечення фінансової стійкості страхових організацій

Фінансова стійкість страховика знаходиться під впливом ряду факторів, які можуть мати як зовнішнє джерело походження, так і внутрішнє. Страхова компанія не може бути стійкою до усіх факторів, тому рівень її фінансової стійкості залежить від числа факторів до яких вона є стійкою.

Фактори, що впливають на фінансову стійкість страховика можна поділити на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх належать фактори спричинені зовнішнім середовищем, до них, відповідно до рисунку, належать економічні, соціальні, психологічні та екологічні фактори. Ми вважаємо доцільним додати до наведеного групування зовнішніх факторів політичні фактори, адже вони також значним чином можуть вплинути на діяльність страхових компаній. За умов нестабільної політичної ситуації в країні може погіршитися інвестиційна активність, що в свою чергу може гальмувати розвиток страховиків [32].

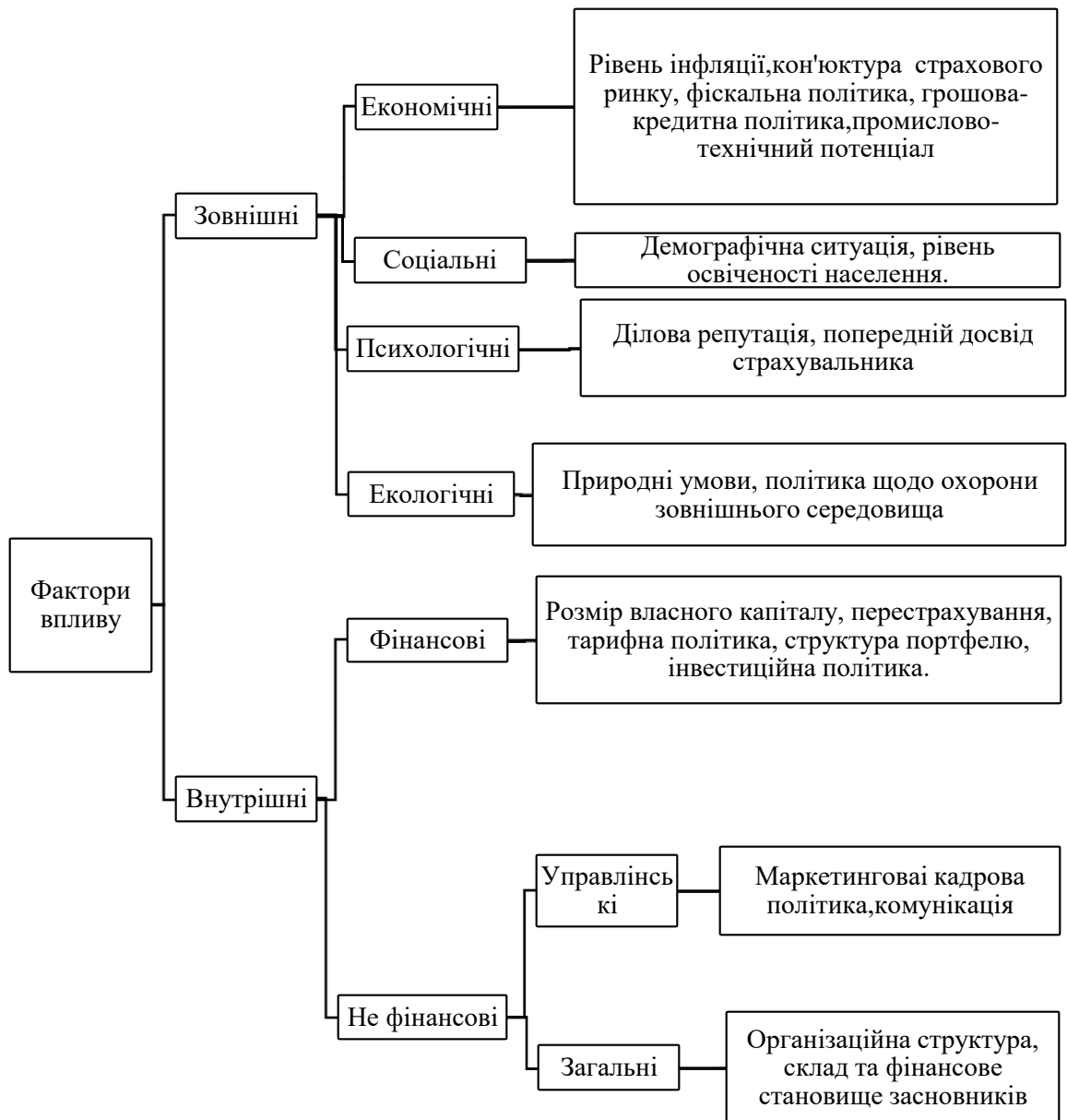

Рис. 1.1. Фактори, що впливають на фінансову стійкість страхової компанії [32]

Розглянемо основні критерії забезпечення фінансової стійкості страховика більш детально.

Капітал є основним джерелом фінансової стійкості страхового ринку. Капітал страхової компанії є фінансовим резервом, який забезпечує можливість компанії оплатити страхові виплати у разі настання страхових подій, а також забезпечує високу рівень довіри інвесторів та споживачів.

Збільшення капіталу може бути досягнуто за допомогою залучення додаткових інвестицій від зовнішніх інвесторів, видачі нових акцій або внесенням додаткових коштів власниками компанії. Однак, необхідно забезпечити належний баланс між капіталом та ризиками, які виставляє компанія. Занадто великий капітал може знизити рентабельність компанії, тоді як недостатній капітал може призвести до нестачі коштів на покриття страхових виплат.

Крім того, необхідно забезпечити ефективне управління капіталом. Це може бути досягнуто шляхом здійснення стратегічних інвестицій, оцінки та управління ризиками та збалансуванням рівня ліквідності та прибутковості компанії.

Для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії необхідно також визначити належний рівень капіталу, враховуючи рівень ризику, пов'язаний зі страховою діяльністю. Регулюючий орган встановлює нормативи капіталу, які мають бути відповідними рівню ризику, що виникає зі страхової діяльності.

Окрім того, важливим аспектом є моніторинг та аналіз капіталу страхової компанії. Це допомагає визначити можливі ризики та підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами. Для цього можуть використовуватися різні методи та інструменти, такі як фінансові показники, аналіз балансу та звітності, стрес-тестування та інші.

Перестраховання є додатковим джерелом фінансової стійкості страхових організацій. Перестраховання передбачає передачу частини ризиків, які приймає на себе страхова компанія, на іншу страхову компанію. Це зменшує ризики та забезпечує фінансову стійкість страхової компанії.

Воно може бути використане для забезпечення фінансової стійкості страхового ринку через низку механізмів. Перш за все, перестраховання дозволяє страховикам зменшувати фінансовий ризик, пов'язаний з непередбачуваними подіями, які можуть статися з їх клієнтами. Це дозволяє збільшувати кількість страхових полісів, які страховик може продати, не збільшуючи свій ризик банкрутства.

Також перестраховання може забезпечити страховим компаніям доступ до нових ринків та нових типів ризиків, які вони раніше не могли страхувати. Це може допомогти страховим компаніям збільшити свої доходи та знизити ризики.

Перестраховання може бути ефективним джерелом забезпечення фінансової стійкості страхового ринку, оскільки воно дозволяє зменшити ризики, збільшити доходи та залучити більше клієнтів. Це сприяє забезпеченню фінансової стабільності страхових компаній та розвитку страхового ринку в цілому.

Ще одним джерелом забезпечення фінансової стійкості страхового ринку є регулювання і контроль державних органів. У багатьох країнах, держава встановлює певні правила і стандарти для функціонування страхових компаній, а також встановлює нормативи щодо капіталу, резервів та інших фінансових параметрів, які повинні дотримуватися страховиками.

Державний контроль також забезпечує відповідність діяльності страхових компаній законодавству та іншим правилам та нормам. Це дозволяє зменшити ризики неплатоспроможності страхових компаній, що може негативно вплинути на фінансову стійкість страхового ринку в цілому.

Крім того, державні органи можуть створювати фонди, які будуть спрямовуватися на допомогу страховим компаніям у разі кризових ситуацій або інших випадків, що можуть спричинити фінансові проблеми у страхових компаній. Такі фонди можуть допомогти зберегти фінансову стійкість страхового ринку та запобігти загальній кризі відсутності страхового захисту для громадян та підприємств.

Резервні фонди є додатковим джерелом фінансової стійкості страхових організацій. Ці фонди створюються з метою захисту страховиків від несподіваних збитків, що можуть виникнути в результаті різних ризиків. Високі резервні фонди допомагають страховій компанії забезпечити виплати збитків, що виникли в результаті несподіваних подій.

Вони також допомагають страховій компанії забезпечити свою фінансову стійкість та стабільність, а також високий рівень довіри споживачів та інвесторів.

Для забезпечення ефективного використання резервних фондів, страхові компанії повинні використовувати відповідні методи та інструменти, такі як актуарний аналіз, стрес-тестування та інші. Крім того, регулюючі органи встановлюють нормативи резервних фондів, які мають бути відповідними рівню ризику, пов'язаному зі страховою діяльністю.

Отже, регулювання та контроль державних органів, а також створення допоміжних фондів можуть вважатися важливими джерелами забезпечення фінансової стійкості страхового ринку.

Більшість авторів у своїх працях виділяють майже однакові критерії забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, до яких можна віднести: достатній розмір власного капіталу, оптимальна тарифна політика, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної та дієвої програми перестраховування, достатній розмір страхових резервів для здійснення майбутніх виплат, оптимальна програма розміщення страхових резервів та високий рівень платоспроможності страхової компанії.

Багато зарубіжних авторів також виокремлюють управління активами та пасивами як важливе джерело фінансової стійкості страхових організацій. Управління активами передбачає ефективне використання ресурсів страхової компанії, включаючи фінансові інвестиції та нерухомість. Управління пасивами забезпечує збалансованість між зобов'язаннями страхової компанії та її активами.

Управління активами означає, що страхова компанія вкладає свої кошти в різні фінансові інструменти, такі як акції, облігації, нерухомість, депозити в банках тощо. Основною метою управління активами є отримання максимальної доходності при прийнятті належного рівня ризику. Це дозволяє страховій компанії збільшувати свій капітал, що в свою чергу забезпечує фінансову стійкість.

Управління пасивами полягає в тому, що страхова компанія ефективно управляє своїми зобов'язаннями перед клієнтами, зокрема виплатами за страховими полісами та резервами на майбутні виплати. Основною метою управління пасивами є зменшення ризиків витрат на виплати та забезпечення достатньої ліквідності.

Деякі зарубіжні вчені вважають, що фінансова звітність та аудит також є важливими факторами, які впливають на фінансову стійкість страховика. Фінансова звітність та аудит - це джерело, що забезпечує прозорість фінансової діяльності страхової компанії та довіру споживачів. Фінансова звітність відображає фінансовий стан компанії, аудит забезпечує об'єктивну оцінку цієї звітності.

Аудиторський звіт підтверджує достовірність фінансової звітності страхових компаній та сприяє підвищенню довіри до них як до надійних партнерів на ринку. Крім того, аудиторський звіт може містити рекомендації щодо покращення фінансової діяльності компанії та збільшення її фінансової стійкості.

Загалом, забезпечення фінансової стійкості страхової компанії вимагає комплексного підходу та ефективного управління ресурсами, оцінки ризиків та прийняття заходів для їх зменшення. Компанії, які успішно впроваджують такі підходи, забезпечують стійкість та надійність своїх послуг та мають більш високу конкурентну перевагу на ринку [32].

Для забезпечення фінансової стійкості страхової компанії необхідно постійно контролювати та детально аналізувати її діяльність, а також оперативно реагувати на зміни в її внутрішньому та зовнішньому оточенні.

1.3. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості страхового ринку та страхових компаній

Фінансова стійкість страховика має величезне значення, оскільки визначає його здатність виконувати свої фінансові зобов'язання перед страховиками.

Для оцінки фінансової стійкості страхової компанії використовують різні методологічні підходи для розрахунку показників фінансової стійкості. Ці показники допомагають визначити здатність страховика виконувати свої фінансові зобов'язання, а також відіграють важливу роль у оцінці профілю ризику страховика.

В першу чергу необхідно визначити перелік показників, за допомогою яких можна оцінити вплив факторів на стабільність фінансового стану компанії.

На відміну від факторів фінансової стійкості, які вказують на джерело впливу і мають «причинну» природу, показники фінансової стійкості є виявом результату або ж наслідку цього впливу [15].

Методики, що полягають у першу чергу в обрахуванні визначеного переліку показників, що характеризують фінансовий стан страховика, відносять до так званого експрес-аналізу [70, 22. с 256]. Його перевагами є регламентованість, легкість обрахунку, втім існують і недоліки – статичність, відсутність орієнтованості на майбутнє, частковість (аналіз не є повним).

Методики, що передбачають глибинний аналіз діяльності компанії, а також формування перспективного судження про фінансову стійкість компанії в майбутньому, називають фундаментальними. На відміну від експрес аналізу, для оцінки рівня фінансової стійкості включається значно більший і не чітко регламентований перелік показників, які можуть мати різну природу. Основною перевагою таких методик є ґрунтовність, гнучкість та прогнозна орієнтація, а недоліком є складність та певний рівень суб'єктивізму.

На основі показників, методів їх обрахунку, а також особливостей інтерпретації можна виділити два підходи до оцінки фінансової стійкості страховика: той, що передбачає застосування виключно фінансового аналізу, а також той, в якому поєднано фінансовий аналіз із дослідженням нефінансових показників.

Перший підхід може включати такі методи оцінки фінансової стійкості страховика:

- балансовий, що використовується для аналізу структури та динаміки активів та пасивів страховика;
- агрегатний, що передбачає аналіз абсолютних показників фінансового становища та фінансових результатів;
- коефіцієнтний, що включає аналіз відносних величин, їх порівняння із нормативними значеннями;
- маржинальний, що передбачає визначення порогів рентабельності;

- факторний, що включає побудову моделей на основі поєднання показників для визначення напрямку та величини впливу кожного із факторів.

Другий підхід полягає у поєднанні методів першого підходу із додатковим використанням показників нефінансової та якісної природи. У другому підході можуть застосовуватися як кількісні методи (для числових показників), так і якісні, наприклад:

- метод сценарного розвитку, що полягає у розробці можливих причинно-наслідкових зв'язків для визначення майбутньої фінансової стійкості;
- метод експертних оцінок, в основі якого лежить використання думки експертів-практиків на рахунок певної проблеми;
- метод опитувань, що допомагає оцінити певний аспект фінансової стійкості, пов'язаний із взаємодією з контрагентами, споживачами та ін.

Таблиця 1.2.

Класифікація методик оцінки фінансової стійкості страховиків

Підхід	Методика	Основні методи
Перший	Методики оцінки фінансової стійкості, що базуються на одному показнику	Коефіцієнтний
	Методики оцінки стійкості фінансового стану страхової компанії на основі класичного фінансового аналізу	Балансовий, агрегатний, коефіцієнтний методи
	Тести «раннього попередження» Держфінпослуг	Коефіцієнтний, агрегатний методи
	Прогнозування можливості банкрутства страховика з використанням економетричних методів	Коефіцієнтний, факторний, методи дискримінантного аналізу
Другий	Рейтинг фінансової стійкості українських страховиків (за методологією АТ Інститут ризику»	Агрегатний, коефіцієнтний, балансовий методи

Продовження таблиці 1.2

	Рейтинг фінансової стійкості страхових компаній журналу Україна Бізнес Ревю	Коефіцієнтний метод; експертні оцінки
	Рейтинги фінансової надійності страхових компаній, що створюються міжнародними рейтинговими агентствами	Балансовий, коефіцієнтний, агрегатний методи; експертні оцінки, опитування, сценарне прогнозування

Джерело: розроблено автором на основі [12,21,57,58]

Зупинимося на деяких із наведених методик детальніше. Спершу розглянемо найпростішу методику оцінки фінансової стійкості страхової компанії, яка полягає виключно у обрахунку коефіцієнта професора Коньшина [33, с. 267]. Даний коефіцієнт застосовується для оцінки імовірності критичної дефіцитності ресурсів страховика для продовження діяльності. Формула коефіцієнта Коньшина така:

$$K = \sqrt{\frac{1-T}{n*T}}$$

, де К – коефіцієнт дефіцитності коштів, n – кількість застрахованих об'єктів, Т – середня тарифна ставка страхового портфеля.

Чим вищий коефіцієнт дефіцитності коштів, тим менша фінансова стійкість компанії.

Переваги даної методики:

- Простота і швидкість розрахунку. Коефіцієнт можна легко розрахувати на основі даних про кількість застрахованих об'єктів та середню тарифну ставку.
- Універсальність. Коефіцієнт Коньшина може бути використаний для оцінки фінансової стійкості різних видів страхування, включаючи автострахування, медичне страхування та інші.
- Не вимагає великої кількості вхідних даних. Для розрахунку коефіцієнта Коньшина не потрібно мати велику кількість фінансових даних, що дозволяє використовувати його для оцінки фінансової стійкості нових страхових компаній або компаній з обмеженим обсягом фінансових даних.

Недоліки методики:

- Нестабільність коефіцієнта при зміні параметрів страхового портфеля, таких як розмір і склад страхових внесків, кількість застрахованих ризиків, середні виплати і тарифні ставки.
- Не враховується часовий фактор, тобто коефіцієнт не відображає змін у фінансовому стані страхової компанії протягом певного періоду часу.
- Недостатньої точності оцінка фінансової стійкості страховика, оскільки оцінка базується на досить обмеженому наборі показників та ігнорує багато інших факторів, які можуть вплинути на фінансовий стан страхової компанії.
- Коефіцієнт Коньшина не може бути застосований для страхових компаній, що надають послуги з довгострокового страхування життя та пенсійного страхування, оскільки ці види страхування мають свої специфічні особливості.
- Коефіцієнт Коньшина не враховує факторів, які можуть призвести до значних збитків, таких як війна, природні катастрофи тощо, тому його використання повинно доповнюватись іншими методами оцінки ризику.
- Використання середніх значень недоречно для компанії, яка здійснює багато видів страхування.

Наступною є методика оцінки фінансової стійкості страхової компанії на основі використання типових коефіцієнтів класичного фінансового аналізу [12].

Відповідно до даної методики, висновок щодо фінансової стійкості страхової компанії робиться на основі розрахунку показників рентабельності, ліквідності, платоспроможності, ділової активності, а також абсолютних та відносних показників, характерних страховому бізнесу. Абсолютні показники мають зростати, відносні мають щонайменше відповідати нормативним значенням.

Таблиця 1.3.

Показники рентабельності

Назва коефіцієнту	Формула	Опис
Коефіцієнт рентабельності активів (ROA)	Прибуток / активи *100%	Визначає, скільки грошей компанія заробляє на кожному витраченому доларі активів.
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (ROE)	Прибуток / власний капітал *100%	Визначає, який відсоток прибутку генерується компанією на кожному доларі власного капіталу
Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів	Чистий прибуток/ Середньорічна сума основних засобів і запасів *100%	Вказує на те, яку частину прибутку страхова компанія отримує за використання своїх виробничих ресурсів, таких як матеріали, обладнання, програмне забезпечення та інші матеріальні активи.

Джерело: розроблено автором на основі [34]

Показники рентабельності в загальному вказують на те, наскільки успішно підприємство генерує прибуток від своєї діяльності. Ці показники допомагають оцінити ефективність використання ресурсів підприємства та можливість досягнення прибутковості в майбутньому.

Показники рентабельності допомагають оцінити рівень ефективності діяльності підприємства та дозволяють порівнювати його з іншими підприємствами у тій же галузі. Ці показники також допомагають інвесторам та кредиторам визначити ризики, пов'язані з інвестуванням або кредитуванням підприємства, а також дозволяють управлінцям підприємства визначити стратегії для підвищення рентабельності та ефективності діяльності підприємства.

Таблиця 1.4.

Показники ліквідності

Назва коефіцієнту	Формула (згідно із П(С)БО України)	Опис
Коефіцієнт поточної ліквідності	код 1195 / код 1695	Коефіцієнт поточної ліквідності (current ratio) - вимірює спроможність підприємства виконувати свої поточні зобов'язання за допомогою поточних активів. Цей коефіцієнт обчислюється як відношення поточних активів до поточних зобов'язань. Ідеальне значення цього коефіцієнту повинно бути більше 1, щоб підприємство могло виконати свої поточні зобов'язання.
Коефіцієнт швидкої ліквідності	коди (1195+1100) / код 1695	Коефіцієнт швидкої ліквідності (quick ratio) - вимірює спроможність підприємства виконувати свої поточні зобов'язання за допомогою поточних активів, які можна швидко перетворити на готівку. Цей коефіцієнт обчислюється як відношення поточних активів, за винятком запасів, до поточних зобов'язань. Ідеальне значення цього коефіцієнту повинно бути більше 1, щоб підприємство могло виконати свої поточні зобов'язання без продажу запасів.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	коди (1160+1165) / код 1695	Коефіцієнт абсолютної ліквідності (absolute liquidity ratio) - вимірює спроможність підприємства виконувати свої зобов'язання негайно за допомогою своїх найбільш ліквідних активів, таких як готівка та еквіваленти готівки. Цей коефіцієнт обчислюється як відношення готівки та еквівалентів готівки до поточних зобов'язань. Ідеальне значення цього коефіцієнту повинно бути більше 1, щоб підприємство могло виконати свої зобов'язання негайно за допомогою своїх найбільш ліквідних активів.

Джерело: розроблено автором на основі [71]

Показники ліквідності вказують на можливості підприємства забезпечувати свої фінансові зобов'язання у разі потреби. Вони допомагають оцінити наявність

ліквідних активів, які можна швидко перетворити на готівку для погашення зобов'язань.

Таблиця 1.5.

Показники ділової активності

Назва коефіцієнту	Формула	Опис
Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід / Середньорічна вартість активів	Вказує, скільки разів компанія використовує свої активи для генерації доходів.
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чистий кредиторський обіг / Середньорічна дебіторська заборгованість	Вказує, яку частину дебіторської заборгованості компанія збирає за певний період часу.
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Витрати на закупівлю товарів / Середньорічна кредиторська заборгованість	Вказує, скільки разів компанія оплачує свої кредиторські заборгованості за певний період часу.
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	Він показує, скільки прибутку генерується на кожен одиницю власного капіталу.

Джерело: розроблено автором на основі [71]

Коефіцієнти ділової активності допомагають аналізувати ефективність використання ресурсів підприємства та забезпечити, що активи компанії працюють на максимальній швидкості, що призводить до підвищення прибутковості підприємства.

Висновок щодо фінансової стійкості страхової компанії робиться на основі поєднання результатів порівняння коефіцієнтів із їхніми нормативними значеннями по категоріях, а також виявлення динаміки абсолютних показників та страхових коефіцієнтів.

Переваги методики оцінки фінансової стійкості страхової компанії на основі використання типових коефіцієнтів класичного фінансового аналізу:

- Простота та доступність: дана методика є доступною для більшості користувачів.
- Застосування стандартних показників: застосування стандартних показників дає можливість порівняти фінансовий стан різних страхових компаній, а також зіставляти дані за різні періоди.
- Використання даних фінансової звітності страховика, що можуть бути легко отримані із відкритих джерел;
- Лаконічність: методика дає змогу отримати загальний висновок про фінансову стійкість компанії за короткий час.

Недоліки даної методики:

- Недостатнє урахування особливостей страхового бізнесу: методика базується на загальних принципах фінансового аналізу і не враховує специфіку страхової діяльності, наприклад, ризиковість страхових послуг, змінність ринкових умов тощо.
- Обмежена інформаційна цінність: методика не дає повної картини про фінансовий стан страхової компанії та не враховує неконсервативні оцінки активів та пасивів.
- Необхідність врахування контексту: однакові значення коефіцієнтів для двох різних страхових компаній можуть мати різний висновок щодо їх фінансової стійкості, оскільки не враховується контекст (ринок, галузь тощо).
- До аналізу включено аналіз не всіх ключових сфер діяльності страховика;
- Відмова від використання нефінансових показників фінансової стійкості.

Далі розглянемо методику оцінки фінансової стійкості страхових компаній, яку пропонує Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України [16]. У даній методиці, що відноситься до так званих тестів «раннього попередження», враховані аспекти як власне страхування (премії, виплати тощо), так і інвестиційної та фінансової складових діяльності компанії (резерви, ліквідність активів, перестраховування).

Тести «раннього попередження» - це метод фінансового аналізу, що використовується для прогнозування можливих проблем в діяльності компанії та вчасного виявлення ознак її фінансової неплатоспроможності.

Такі тести базуються на зборі та аналізі фінансової інформації компанії, що дозволяє оцінити її фінансовий стан. За допомогою цих тестів можна визначити, чи наявні у компанії показники, які можуть свідчити про потенційні фінансові проблеми.

Дана методика полягає у розрахунку та зважуванні переліку коефіцієнтів з подальшим визначенням інтегральної оцінки:

- „1” (стійка) – фінансові показники знаходяться на високому рівні;
- „2” (задовільна) – відсутні серйозні проблеми, фінансові показники знаходяться на середньому рівні;
- „3” (гранична) - фінансовий стан викликає побоювання, фінансові показники знаходяться на рівні значно нижчому за середній;
- „4” (незадовільна) – вважається неприпустимим, фінансовий стан є дуже нестабільним [16].

Спочатку визначаються абсолютні показники, які далі використовуються для обрахунку коефіцієнтів. На їх основі обчислюються показники, що стосуються різних сфер діяльності страховика. Залежно від розрахованого значення кожному коефіцієнту надається оцінка відповідно до критеріїв.

Наступним кроком є зважування кожного балу показника на відповідну величину, що характеризує важливість того чи іншого показника у діяльності страхової компанії. Наприкінці обраховується сумарний бал, який округлюється за загальними правилами, і відповідно до нього страховій компанії присвоюється один із чотирьох станів фінансової стійкості.

Основними перевагами тестів «раннього попередження» є:

- Швидкість та ефективність аналізу: тести дозволяють відслідковувати фінансовий стан компанії на регулярній основі та вчасно виявляти можливі ризики та проблеми.

- Використання фінансових показників дозволяє отримати об'єктивну картину фінансового стану компанії та порівняти її з іншими підприємствами в тій же галузі.
- Тести дозволяють виявити проблеми та ризики ще до того, як вони стануть критичними та загрожуватимуть фінансовій стійкості компанії.
- Використання єдиного коефіцієнта для кожного аспекту діяльності страхової компанії.
- Відмінність методики для різних видів страхування.
- Відносна простота методології.

Однак, також є деякі недоліки:

- Обмеженість: тести базуються на фінансових показниках, тому вони можуть бути недостатньо інформативними для повного аналізу фінансового стану компанії.
- Не враховують майбутніх тенденцій: тести орієнтовані на аналіз історичних фінансових даних, тому вони не враховують майбутніх тенденцій та можливостей компанії.
- Вимагають професійного висновку: хоча тести раннього попередження є корисним інструментом для виявлення проблем у фінансовому стані компанії, їхнє інтерпретування потребує професійної кваліфікації і досвіду.
- Неповна картина: тести не враховують нематеріальні активи, такі як інтелектуальна власність, що може вплинути на фінансовий стан компанії.
- Не враховують зовнішніх факторів: тести не враховують зовнішніх факторів, таких як економічні, політичні або соціальні чинники, які можуть вплинути на фінансовий стан компанії.
- Не враховують індивідуальні особливості: тести раннього попередження зазвичай є загальними і не враховують індивідуальних особливостей конкретної компанії, що може призвести до неточного аналізу її фінансового стану.
- Відсутність обґрунтування нормативних значень показників.

- Вимога конфіденційності результатів оцінки фінансової стійкості через таємність частини первинних даних.

Міжнародні агентства, такі як Standard & Poor's, Moody's та Fitch Ratings, також здійснюють оцінку страхового ринку і окремих страхових компаній. Вони розробляють власні методики оцінки страхового ринку і окремих страхових компаній на основі своїх власних досліджень та аналізу ринку.

- Standard & Poor's: компанія використовує рейтингову шкалу від AAA до D для оцінки кредитного ризику страхових компаній. Рейтинги від AA до CCC включно є «інвестиційними», а рейтинги нижче CCC вважаються «некредитоспроможними». Оцінка заснована на аналізі фінансових звітів, порівнянні з іншими страховими компаніями та оцінці ризиків.
- Moody's: компанія також використовує рейтингову шкалу від Aaa до C для оцінки кредитного ризику страхових компаній. Від Aa до Baa включно є «інвестиційними», а рейтинги нижче Baa вважаються «некредитоспроможними». Оцінка заснована на аналізі фінансових звітів, оцінці керівництва та розумінні ризиків.
- Fitch Ratings: компанія також використовує рейтингову шкалу від AAA до D для оцінки кредитного ризику страхових компаній. Рейтинги від AA до BBB включно є «інвестиційними», а рейтинги нижче BBB вважаються «некредитоспроможними». Оцінка заснована на аналізі фінансових звітів, порівнянні з іншими страховими компаніями та оцінці ризиків.

Кожна з компаній має власні методики оцінки, які можуть включати різні фінансові та некомерційні фактори.

Наприклад, Standard & Poor's використовує методику оцінки ризику платежів (Credit Ratings) для оцінки фінансової стійкості страхових компаній. Ця методика оцінює фінансову здатність компанії виконувати свої фінансові зобов'язання, такі як виплати страхових виплат.

Moody's має свою методику оцінки ризику платежів, яка називається Insurance Financial Strength Rating (IFSR). Ця методика оцінює фінансову стійкість

страхових компаній в термінах їх здатності виплачувати страхові виплати в майбутньому.

Fitch Ratings використовує свою власну методику оцінки фінансової стійкості страхових компаній, яка називається Insurer Financial Strength Rating (IFSR). Ця методику оцінює фінансову здатність компанії забезпечити свої фінансові зобов'язання, такі як виплати страхових виплат, навіть у випадку непередбачуваних обставин.

Окрім того, міжнародні рейтингові агентства можуть використовувати додаткові фактори для оцінки страхових компаній, такі як їхній ринковий досвід, кваліфікація керівного персоналу та відношення до ризиків.

Переваги використання методик оцінки страхового ринку та окремих страхових компаній міжнародними агентствами полягають у наступному:

- Міжнародні рейтингові агентства зазвичай базують свої рейтинги на ретельному аналізі фінансових даних та інших факторів, що впливають на діяльність страхової компанії. Це забезпечує об'єктивну оцінку фінансової стійкості та надійності компанії.
- Рейтингові агентства мають значні ресурси для отримання та перевірки інформації про страхову компанію, що забезпечує достовірність результатів їхньої оцінки.
- Міжнародні агентства зазвичай проводять детальний аналіз різних фінансових та нефінансових факторів, що впливають на фінансову стійкість страхової компанії. Це дозволяє зробити більш повну оцінку, ніж прості методики класичного фінансового аналізу.

Недоліки використання методик оцінки страхового ринку та окремих страхових компаній міжнародними агентствами можуть бути такими:

- Методики рейтингових агентств можуть бути обмеженими та ґрунтуватися на обмеженій кількості показників, що можуть забезпечити необ'єктивну оцінку фінансової стійкості та надійності страхової компанії.

- Методики оцінки міжнародних рейтингових агентств можуть не враховувати ризики, що виникають на ринку та компаніях, такі як ризик зміни законодавства, ризик зміни кон'юнктури ринку, ризик природних катаклізмів та інші.
- Деякі методики оцінки можуть бути недостатньо прозорими та не забезпечувати достатньої інформації для користувачів.
- Рейтингові агентства можуть мати конфлікт інтересів, якщо вони отримують винагороду від компаній, які вони оцінюють. Це може призвести до недостатньо об'єктивної оцінки та зниження довіри до рейтингового агентства.

РОЗДІЛ 2

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка фінансової стійкості страхового ринку шляхом структурного динамічного аналізу основних показників

Страховий ринок - це складний економічний механізм, який включає в себе різноманітні страхові компанії, їх клієнтів та інші фінансові та правові інститути, що забезпечують функціонування ринку страхування. Страховий ринок базується на принципі розподілу ризиків, де страхові компанії збирають страхові внески від своїх клієнтів і, у разі настання страхового випадку, виплачують їм відповідну компенсацію.

Страховий ринок має велике значення для економіки країни, оскільки забезпечує захист від ризиків та несподіваних витрат, що може позитивно впливати на рівень життя населення та стимулювати розвиток підприємництва.

Виникнення та розвиток страхового ринку в Україні - це процес, який має багато спільного із подібними процесами в інших постсоціалістичних країнах. До здобуття Україною незалежності страхування було оформлено відповідно до економічних, соціальних та правових умов, що існували на той час.

Страховий ринок незалежної України пройшов кілька історичних етапів розвитку, які впливали на його стан та динаміку:

Перший етап, початок 1990-х років: перехід до ринкової економіки та формування перших страхових компаній. На той час український страховий ринок був практично відсутній, тому нові компанії почали займатися страхуванням майна та відповідальності перед третіми особами. Значну роль у формуванні страхового

ринку України відіграла іноземна капіталовкладення, зокрема компанії з країн Європи та США [63].

Протягом першого етапу розвитку страхового ринку України, головними проблемами були відсутність необхідної інфраструктури та недостатня кількість кваліфікованих фахівців у галузі страхування. Однак, не зважаючи на це, страховий ринок почав активно розвиватися та ставав все більш конкурентним.

Другий етап, кінець 1990-х років: початок розвитку страхування життя та медичного страхування. На той час українські страхові компанії відкрили філії та представництва за кордоном, що дозволило розширити спектр страхових послуг.

Одним з головних тенденцій цього етапу було зростання кількості страхових компаній та розширення набору послуг, які вони надавали. Крім традиційних видів страхування, таких як майнове та відповідальність перед третіми особами, на ринку з'явилися нові напрямки, наприклад, страхування життя та здоров'я, кредитів та ін.

Значна увага була приділена зміцненню страхового законодавства та регулюванню діяльності страхових компаній. У 2001 році було прийнято Закон України «Про страхування», який забезпечив правову базу для розвитку страхової галузі та визначив права та обов'язки страховиків та страхувальників [63].

Окрім цього, на другому етапі розвитку страхового ринку України з'явилися нові інструменти фінансового ринку, такі як іпотечне страхування та страхування пенсійних внесків. Ці напрямки стали популярними серед населення та бізнесу, що сприяло розвитку страхової галузі в Україні. Також на цьому етапі на ринку з'явилися іноземні страхові компанії, що свідчить про зростаючий інтерес до українського страхового ринку з боку світових гравців.

Однак, деякі проблеми, такі як недостатній рівень довіри до страхових компаній та високий рівень шахрайства, залишалися актуальними на другому етапі розвитку страхового ринку України. Також були виявлені проблеми з капіталізацією страхових компаній та недостатній рівень фінансової стійкості деяких гравців на ринку.

У цей період також відбувалися зміни в структурі страхового ринку. Зокрема, з'явилися перші страхові брокери, які надавали послуги з вибору та оформлення страхових полісів для клієнтів.

Узагалі, другий етап розвитку страхового ринку України був важливим для формування інфраструктури страхової галузі та створення умов для подальшого зростання та модернізації галузі.

Третій історичний етап розвитку страхового ринку України припадає на період з 2010 року до сьогодні. На цьому етапі страховий ринок продовжує зростати та розвиватися, але зустрічається зі складнощами, пов'язаними з економічними та політичними турбуленціями в країні.

Однією з найважливіших подій на цьому етапі було прийняття нового закону «Про страхування» у 2011 році, який встановив нові вимоги до діяльності страхових компаній та забезпечив більш жорсткий контроль з боку державних органів. Це призвело до зменшення кількості недобросовісних гравців на ринку та підвищення рівня довіри споживачів до страхових компаній.

Однак, на цьому етапі страховий ринок також зустрічається зі складнощами, пов'язаними зі зниженням економічного зростання в країні та політичною нестабільністю. Це призвело до зменшення обсягів страхових послуг та складнощів у роботі багатьох страхових компаній.

Незважаючи на це, на третьому етапі страховий ринок продовжує зростати та розвиватися в напрямку більшої диверсифікації послуг та вдосконалення технологій. Зокрема, страхові компанії активно використовують цифрові технології та інтернет-платформи для продажу та обробки страхових полісів, що робить послуги більш доступними та зручними для клієнтів.

У загальному, третій етап розвитку страхового ринку України характеризується збільшенням уваги до якості послуг та технологічного розвитку страхових компаній, а також зменшенням кількості недобросовісних гравців на ринку та зростанням консолідації компаній. Однак, складнощі, пов'язані з економічною та політичною ситуацією в країні, продовжують впливати на розвиток страхового ринку та створювати виклики для страхових компаній[63].

Як показує динаміка останніх років, страховий сектор України в цілому досяг певного рівня інвестиційної привабливості і представлений основними транснаціональними страховими групами Австрії, Бельгії, Великобританії, Ізраїлю, Нідерландів, Німеччини, Польщі та Росії, Словенія, США, Франція, Швеція, але ще не стала реальним фактором стабільності національної економіки [23, с. 139].

Загальна кількість страхових компаній станом на лютий 2023 року становила 128 компаній. Кількість страхових компаній скоротилася на 8% порівняно з минулим роком і на 67% порівняно з базовим роком.

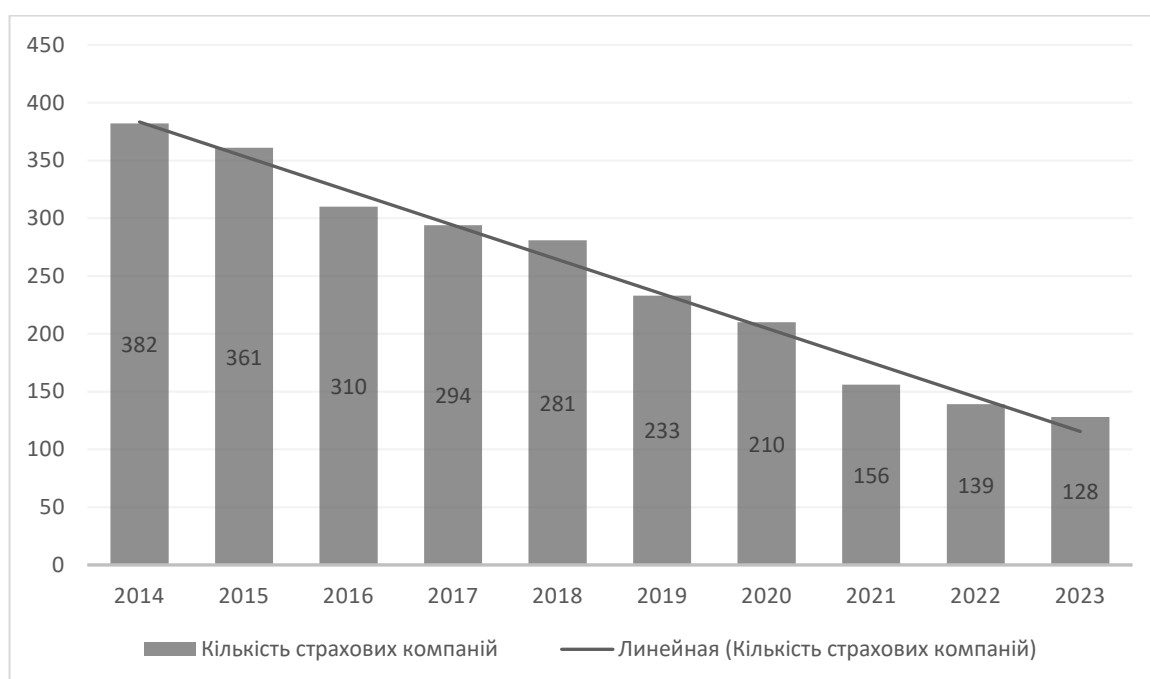

Рис 2.1. Кількість страхових компаній у 2014–2023 роках

Джерело: складено автором на основі даних НБУ

За 2014-2023 роки зменшення кількості страхових компаній може бути пояснено кількома чинниками, зокрема: складними економічними умовами в країні, погіршенням фінансового стану деяких компаній та змінами у законодавстві, які знижували привабливість ринку для підприємців.

Аналіз обсягу страхових премій є важливою складовою оцінки стану та динаміки розвитку страхового ринку в країні. Обсяг страхових премій відображає загальний рівень страхової активності в країні та може свідчити про ступінь захищеності населення від ризиків, що можуть виникнути в різних сферах життя.

Для страхових компаній обсяг страхових премій є ключовим показником їхньої діяльності, оскільки він відображає розмір ринку, на якому вони працюють. Більший обсяг страхових премій може свідчити про успішність діяльності компанії та її конкурентоспроможність на ринку.

Обсяг страхових премій в Україні за період з 2014 по 2022 роки показує зростання з 40,5 млрд гривень у 2014 році до 103,2 млрд гривень у 2021 році, зі зменшенням до 100,4 млрд гривень у 2022 році.

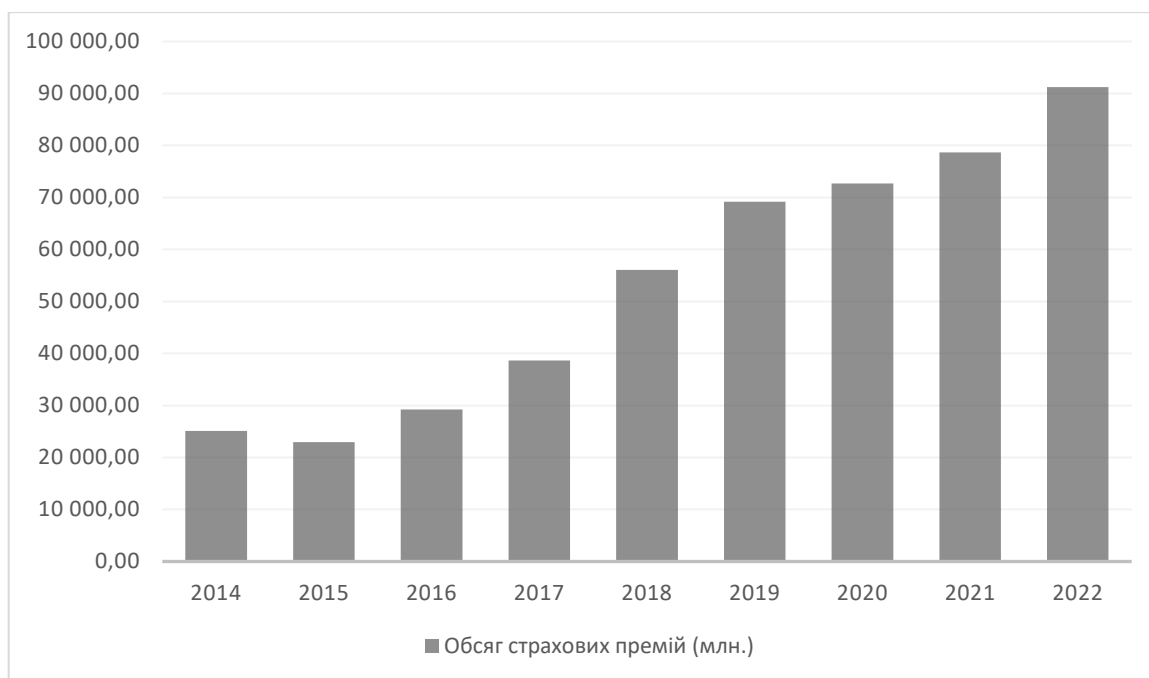

Рис 2.2. Обсяг страхових премій у 2014–2022 роках

Джерело: складено автором на основі даних НКЦПФР

За цей період найбільший зріст страхових премій було зафіксовано у 2018 році, коли обсяг страхових премій збільшився на 23,5% порівняно з попереднім роком. Це зростання відбулося в основному за рахунок збільшення обсягу добровільного медичного страхування та страхування від нещасного випадку. Також у 2018 році було відновлено обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, що також внесло свій внесок до зростання обсягу страхових премій.

У 2020 році обсяг страхових премій зріс тільки на 5,05 % порівняно з 2019 роком через вплив карантинних обмежень, що призвело до скорочення активності

на ринку страхування. Однак у 2021 році знову відбулося зростання на 8,2% порівняно з 2020 роком. Це було зумовлено збільшенням обсягу добровільного медичного страхування та страхування життя, що вирішувалося відчутним збільшенням збитковості страхових компаній в цих сегментах у попередні роки.

Загалом, можна сказати, що обсяг страхових премій в Україні має тенденцію до зростання.

Доля страхових послуг в Україні за останні роки не зазнала значних змін, проте є певна динаміка.

Загальний обсяг страхових послуг у 2014 році становив 22,9 млрд грн, а у 2022 році - 98,7 млрд грн, що свідчить про збільшення попиту на страхові послуги серед населення та підприємств.

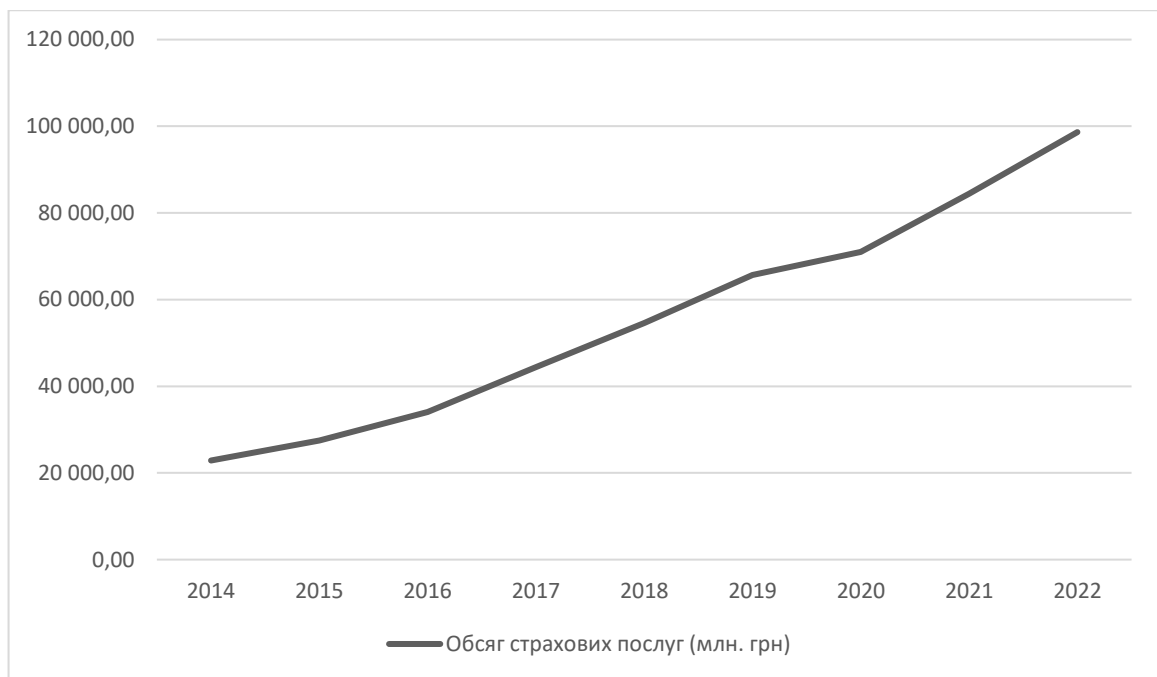

Рис 2.3. Обсяг страхових послуг у 2014–2022 роках

Джерело: складено автором на основі даних НКЦПФР

Зокрема, найбільший обсяг страхових послуг за весь період спостереження належав автострахованню. У 2014 році автостраховання складало 48,8% від загального обсягу страхових послуг, а в 2022 році - 44,1%. Хоча доля автостраховання зменшилась, вона залишається значною.

Життєве страхування за останні роки також збільшило свій обсяг і з 2014 по 2022 рік збільшилося на 400%. У 2014 році життєве страхування складало 11,7% від загального обсягу страхових послуг, а у 2022 році - 21,3%.

Обсяг майнового страхування в Україні також зріс, зокрема відповідно з 2014 до 2022 року складав 9,1% та 14,6% від загального обсягу страхових послуг.

Таким чином, можна зробити висновок, що за останні роки доля страхових послуг в Україні не зазнала значних змін, але залишається стабільною. При цьому автострахування зберігає свою лідируючу позицію серед інших видів страхування, але спостерігається збільшення попиту на життєве та майнове страхування.

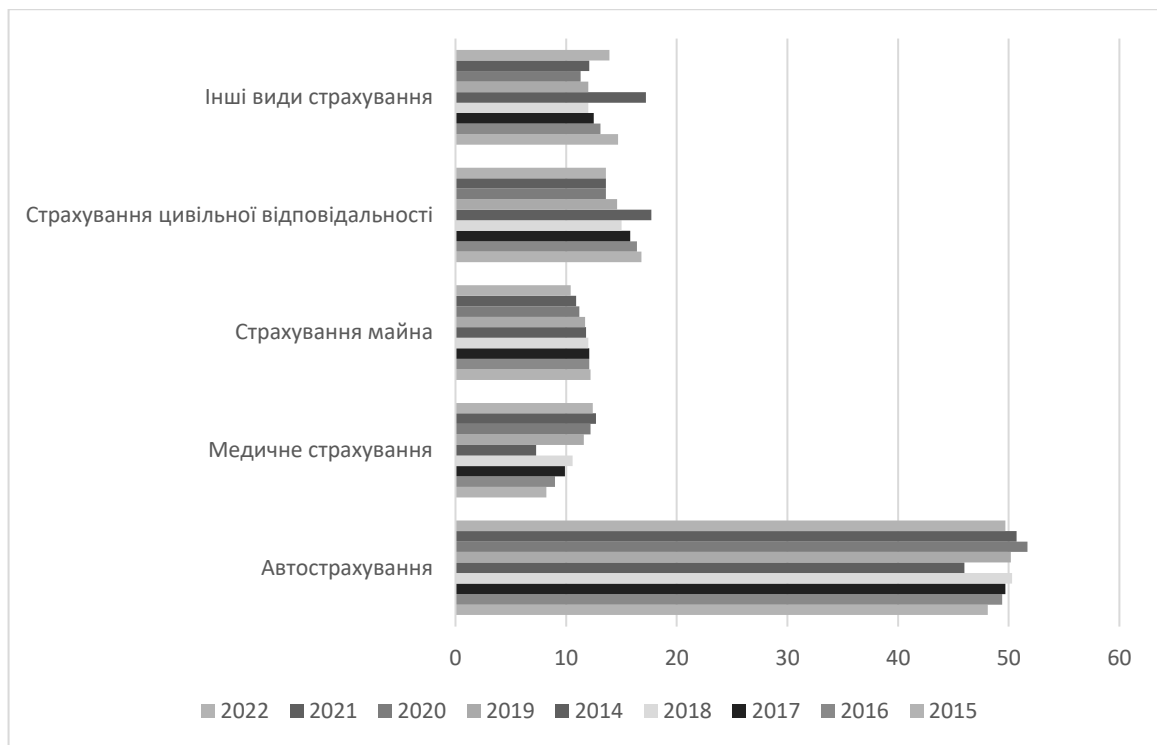

Рис 2.4. Доли в страховому портфелі за 2014–2022 роках

Джерело: складено автором на основі даних НКЦПФР

Оцінки міжнародних агентств є важливим фактором в розгляді інвестиційних можливостей страхового ринку України, оскільки вони дають рекомендації для інвесторів та вказують на потенційні ризики в даній країні.

Оцінка страхового ринку України з боку міжнародних агентств включає аналіз фінансових показників страхових компаній, рейтингів їх кредитного ризику,

стійкості та перспектив розвитку ринку загалом. Такі агентства, як Standard & Poor's, Fitch Ratings та Moody's є найбільш відомими та впливовими агентствами, що проводять рейтингову оцінку фінансових інституцій та ринків.

У 2021 році агентство Standard & Poor's підтвердило рейтинг України на рівні «BB» зі стабільним прогнозом. Агентство відзначило підвищення стійкості українського страхового ринку попри економічні виклики, зокрема, у зв'язку з пандемією COVID-19 [83].

Fitch Ratings також активно оцінює страховий ринок України. В останньому звіті, опублікованому в квітні 2022 року, агентство підтвердило довгостроковий рейтинг України на рівні «B» зі стабільним прогнозом. Однак, зазначило, що національні страхові компанії України зберігають високі коефіцієнти забезпечення за рахунок портфелів нерухомості та цінних паперів, які можуть втратити вартість в разі негативних змін на ринку. Також була зазначена нестабільність рейтингу України з приводу військово-політичної ситуації.

Міжнародне агентство Moody's також відзначило стійкість українського страхового ринку в контексті пандемії COVID-19 та високого рівня контролю з боку регулюючих органів. У 2021 році Moody's зберегло рейтинг України на рівні «Саа3» зі стабільним прогнозом. Також агентство зазначило, що пандемія, розбіжності у політиці та низька ефективність боротьби з корупцією є головними ризиками для стабільності країни. У своїх звітах Moody's також звертає увагу на розвиток деяких ринкових сегментів, зокрема каско та медичного страхування, і оцінює ризики, пов'язані з конкуренцією, правовою нестабільністю, а також зі зростанням цін на лікарські засоби та медичні послуги [79].

Отже, міжнародні агентства відзначають стійкість та підвищення контролю на українському страховому ринку, а також позитивний вплив реформ, спрямованих на покращення фінансової стійкості та прозорості ринку.

За словами експертів, зростання економіки та покращення стандартів життя в Україні може призвести до збільшення попиту на страхові послуги, що, в свою чергу, може сприяти розвитку страхового ринку та збільшенню його обсягів. Однак, на ринку все ще існує ризик недостатнього фінансування страхових компаній,

зростання кількості страхових випадків та погіршення фінансових показників окремих гравців ринку.

Таким чином, оцінка міжнародних агентств свідчить про позитивні зміни на українському страховому ринку та підвищення його фінансової стійкості та прозорості. Однак, для подальшого розвитку ринку необхідно продовжувати реформи та зміцнювати фінансову дисципліну серед гравців ринку.

Сучасний ринок страхування України може бути описаний як ринок, який знаходиться під впливом турбулентної ситуації, спричиненої різними факторами.

Один з найбільш відчутних факторів, які впливають на ринок страхування в Україні, є економічна нестабільність. Українська економіка зазнає впливу різних факторів, таких як війна на сході країни, пандемія COVID-19 та політична нестабільність, які всі впливають на платоспроможність населення та підприємств. Це може змінювати попит на страхування та збитковість страхових компаній.

Крім того, зміни в законодавстві також впливають на ринок страхування в Україні. Наприклад, введення нового закону про страхування відповідальності за шкоду, завдану внаслідок аварії на автомобільній дорозі, може позитивно вплинути на розвиток страхового ринку в цій сфері.

Також можна відзначити, що конкуренція на ринку страхування в Україні зростає, що може привести до зниження цін на страхові послуги та збільшення ризиків для страхових компаній.

Наприкінці, можна зазначити, що в умовах турбулентності на ринку страхування в Україні страхові компанії повинні бути готові до різних сценаріїв та вміти швидко адаптуватись до змін у ситуації, щоб зберегти свою фінансову стійкість та надійність для клієнтів.

2.2. Оцінка фінансової стійкості провідних компаній страхових компаній

Оцінка фінансової стійкості страхових компаній включає аналіз їх фінансових засобів та здатності виконувати зобов'язання перед страхувальниками в разі настання страхових подій.

Для розуміння загальної ситуації на ринку страхування була проведена оцінка достатності обсягу статутного капіталу. Він є важливим елементом оцінки фінансової стійкості страхових компаній. Статутний капітал є головним джерелом фінансування страхової діяльності, і його достатність гарантує спроможність компанії виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками у разі настання страхових випадків.

Крім того, статутний капітал є показником фінансової стійкості страхової компанії і її здатності витримувати ризики та зберігати довіру страхувальників і ринку в цілому.

Таблиця 2.1

Аналіз достатності обсягу статутного капіталу топ-10 страхових компаній
України

Компанія	Рік									Відх від базового року, %
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
ПРАТ «СК «УНІКА»»	155 480	155 480	155 480	155 480	155 480	155 480	100 090	155 480	155 480	0
АТ «СК «АРКС»»	261 975	261 975	261 975	261 975	261 975	н/д	261 975	261 975	261 975	0
АТ «СГ «ТАС»»	185 205	102 000	102 000	102 000	102 000	102 000	93 322	93 322	93 321	-50
ПРАТ СК «АРСЕНАЛ»	55 900	55 900	77 400	77 400	77 400	77 400	58 978	68 194	77 400	38
ПРАТ СК «ПЗУ Україна»	17 954	17 954	19 407	19 407	19 407	19 407	32 539	19 407	19 407	8
АТ «СК «ІНГО»»	305 543	305 543	305 543	305 543	305 543	305 543	305 543	305 543	305 543	0
ПРАТ «СК «ВУСО»»	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	60 000	86 560	86 560	86 560	44
ПРАТ «СК «АЛЬФА СТРАХУВАННЯ»»	101 980	103 480	103 480	103 480	103 480	109 980	109 980	109 980	109 980	8
ПРАТ «УАСК АСКА»	187 585	187 585	187 585	187 585	187 585	187 585	193 845	187 584	187 584	0
ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»»	164 447	192 700	192 700	192 700	192 700	192 700	192 700	192 700	192 700	17

Джерело: складено автором на основі даних балансів страхових компаній [47,4, 43, 54, 51,44,41,46]

Рис 2.5. Середній розмір статутного капіталу за 2014-2022 рр.

Джерело: складено автором на основі даних балансів страхових компаній [47,4, 43, 54, 51,44,41,46]

У розглянутих компанії мінімальний розмір статутного капіталу має становити 1 млн євро за курсом України, адже вони займаються іншими видами страхування, ніж страхування життя,

Протягом досліджуваного періоду 2014-2022 рр. максимальний обмінний курс євро щодо української гривні був зафіксований у 2022 році і становив 38,95 грн. за 1 євро. Відповідно, мінімальні вимоги до розміру статутного капіталу в перерахунку на національну валюту можуть бути визначені в сумі 38 млн. 950 тис. грн.

Під час перевірки дотримання опитаними страховиками зазначеної вимоги встановлено, що статутний капітал майже всіх досліджуваних установ перевищує встановлений мінімум, за винятком ПАТ «СК» ПЗУ Україна, яка порушила норматив. В АТ «СТРАХОВА КОМПАНІЯ «ІНГО» зафіксовано максимальне перевищення фактичного статутного капіталу над лімітом, яке становить 7,8 разів.

Можна зробити висновок, що статутний капітал більшості підприємств не змінився. Це позитивна тенденція, оскільки рівень капіталізації страховика впливає на його здатність розширювати охоплення та масштаби, тим самим підвищуючи прибутковість.

Відповідно до чинного законодавства формування та використання страхових резервів, прав та обов'язків, покладених на страхові компанії, є основою страховика та його фінансової стійкості.

Страхові резерви є грошовими коштами, які страхова компанія зберігає для покриття майбутніх страхових виплат. Ці кошти повинні бути достатніми, щоб забезпечити фінансову стійкість компанії в разі негативних змін на ринку. Якщо резерви недостатні, страхова компанія може стати неплатоспроможною та не здатною покрити страхові виплати.

Також, аналіз обсягу страхових резервів може бути важливим для регулювання страхового ринку та забезпечення дотримання законодавства.

У таблиці 2 наведено топ-10 страхових компаній України за 2014–2021 рр.

Таблиця 2.2

Аналіз обсягів страхових резервів топ-10 страхових компаній України

Компанія	Рік								Відх. від баз р.
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
ПРАТ «СК «УНІКА»»	360 862	463 417	549 443	889 104	1780279	1602357	1746569	1637630	454%
АТ «СК «АРКС»»	426971	508641	657684	1012909	1096434	н/д	н/д	н/д	157%
АТ «СГ «ТАС»»	228720	328656	446932	661800	1078640	1380602	1035602	1034602	352%
ПРАТ СК «АРСЕНАЛ»	228 838	196 608	416 662	678 893	812 588	95 964	1097446	н/д	379%
ПРАТ СК «ПЗУ Україна»	342 102	423 901	607 329	825 585	1277616	1618828	991601	н/д	190%
АТ «СК «ІНГО»»	553 082	567 240	678 206	787 804	934 499	1060151	1096736	1226310	121%
ПРАТ «СК «ВУСО»»	95 597	96 300	117 738	123 213	208 046	330 319	н/д	517 851	442%
ПРАТ «СК «АЛЬФА СТРАХУВАННЯ»	99 400	99 195	127 290	135 555	215 340	256 108	250 095	256 108	157%
ПРАТ «УАСК АСКА»	577 126	508 880	554 467	550 539	517 195	315 547	279 126	272 008	-53%
ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»»	239 288	236 883	283 432	370 189	476 314	598 309	735 920	875 744	266%

Джерело: складено автором на основі даних балансів страхових компаній [47,4, 43, 54, 51,44,41,46]

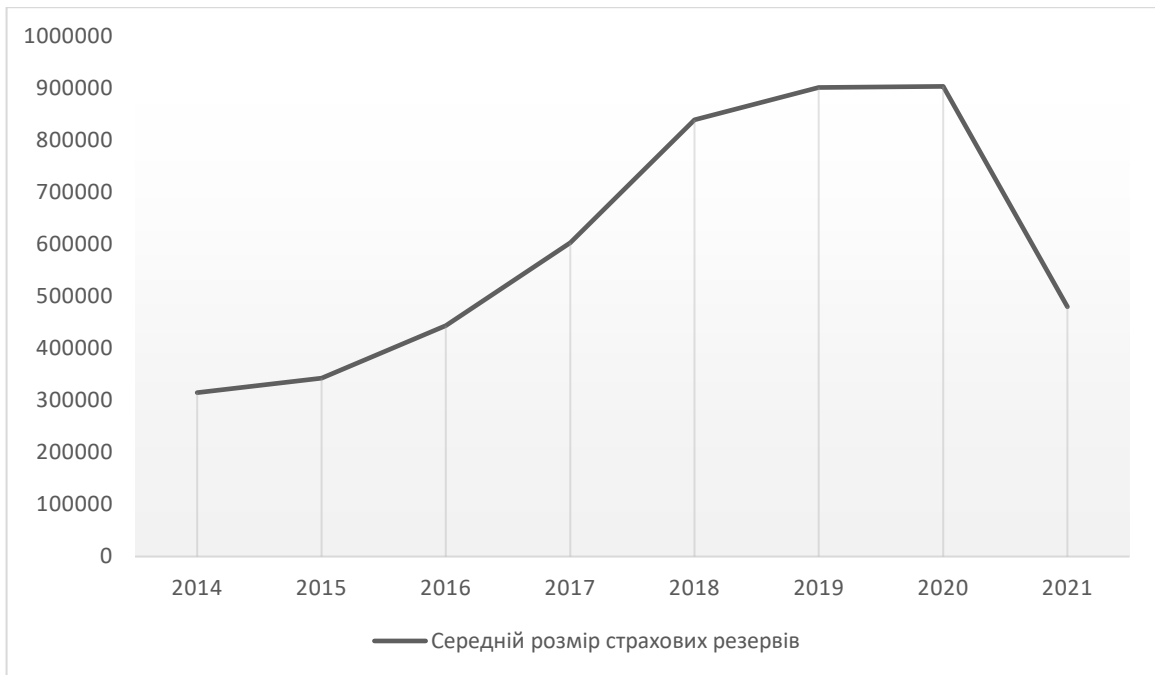

Рис 2.6. Середній розмір страхових резервів за 2014-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі даних балансів страхових компаній [47,4, 43, 54, 51,44,41,46]

Правильний розрахунок та наявність спеціальних фондів, а саме страхових резервів, є однією з головних умов забезпечення фінансової стійкості страхової компанії та ознакою її здатності виконувати страхові зобов'язання щодо страхувальника. Аналіз даних, представлених у таблиці, вказує на наявність великих сум страхових резервів у допитаних компаніях. Також спостерігається загальна негативна тенденція до зростання страхових резервів учасників страхового ринку.

Аналіз коефіцієнтів ліквідності страхових компаній дозволяє оцінити їх здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами та іншими контрагентами вчасно і повністю. Коефіцієнти ліквідності є важливими фінансовими показниками, які вказують на наявність достатнього оборотного капіталу для покриття поточних зобов'язань компанії.

Таблиця 2.3

Аналіз коефіцієнтів ліквідності

	Коефіцієнт поточної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності
ПРАТ «СК «УНІКА»»	6,5	6,5	3,5
АТ «СГ «ТАС»»	7,0	7,0	4,5
ПРАТ СК «АРСЕНАЛ»	4,4	4,4	2,1
ПРАТ СК «ПЗУ Україна»	4,4	4,4	2,2
АТ «СК «ІНГО»»	3,7	3,7	2,5
ПРАТ «СК «ВУСО»»	10,3	10,3	7,9
ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»»	4,9	4,9	3,0
«АХА Страхування»	6,8	6,8	6,5
«Княжа»	2,4	2,4	1,5
ПАТ «СК» Альфа Страхування"	5,2	5,1	4,4

Джерело: складено автором на основі даних балансів страхових компаній [47,4, 43, 54, 51,44,41,46]

Коефіцієнт поточної ліквідності визначає здатність підприємства виконати свої поточні зобов'язання та, можна побачити, що компанії «ПРАТ «СК «ВУСО»» та «АТ «СГ «ТАС»» мають найвищий коефіцієнт поточної ліквідності, що свідчить про їхню здатність швидко погасити свої поточні зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності визначає здатність підприємства швидко погасити свої зобов'язання, якщо надійдуть неочікувані витрати. "ПАТ "СК «Альфа Страхування» та «АХА Страхування» мають високий коефіцієнт швидкої ліквідності, що свідчить про їхню здатність швидко реагувати на непередбачувані витрати.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначає здатність підприємства погасити свої зобов'язання, якщо воно повністю зупинить свою діяльність та перестане отримувати доходи. «ПРАТ «СК «УНІКА»», «АТ «СГ «ТАС»» та "ПРАТ «СК «ВУСО»» мають високий коефіцієнт абсолютної ліквідності, що свідчить про їхню здатність погасити зобов'язання в разі припинення діяльності.

У досліджуваних всіх страхових компанії показники ліквідності перевищують нормативні значення, а тому можна робити висновок про хорошу ліквідність страхового ринку України.

Таблиця 2.4.

Аналіз коефіцієнтів рентабельності

Назва коефіцієнту рентабельності	Коефіцієнт рентабельності активів	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів
Страхова компанія			
ПРАТ «СК «УНІКА»»	11,2	67,9	25,6
АТ «СГ «ТАС»»	10,9	189,1	17,8
ПРАТ СК «АРСЕНАЛ»	4,8	52,7	8,7
ПРАТ СК «ПЗУ Україна»	0,5	3,7	1,2
АТ «СК «ІНГО»»	7,5	43,9	18,6
ПРАТ «СК «ВУСО»»	8,2	131,2	30,4
ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»»	13,2	100,8	59,7
"АХА Страхування"	14,5	103,4	29,2
"Княжа"	2,9	12,6	5,7
ПАТ "СК "Альфа Страхування"	7,0	51,0	55,7

Джерело: складено автором на основі даних балансів страхових компаній [47,4, 43, 54, 51,44,41,46]

Запропоновані коефіцієнти рентабельності дозволяють порівняти фінансову ефективність діяльності різних страхових компаній. Чим вищі коефіцієнти рентабельності, тим більш ефективною є діяльність компанії.

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити наступні висновки:

Коефіцієнти рентабельності активів варіюються від 0,5% до 14,5%. Найвищий коефіцієнт належить компанії «АХА Страхування», а найнижчий - ПРАТ СК «ПЗУ Україна». Це свідчить про те, що «АХА Страхування» ефективніше використовує свій капітал і активи, що може бути пов'язано з високою якістю управління та раціональним використанням ресурсів, тоді як ПРАТ СК «ПЗУ Україна» може потребувати оптимізації своєї діяльності та управління активами.

Коефіцієнти рентабельності власного капіталу варіюються від 3,7% до 189,1%. Найвищий коефіцієнт належить АТ «СГ «ТАС»», а найнижчий - ПРАТ СК «АРСЕНАЛ». Високий коефіцієнт «СГ «ТАС»» може свідчити про ефективне використання власного капіталу та високу рентабельність бізнесу, а низький коефіцієнт ПРАТ СК «АРСЕНАЛ» може вказувати на проблеми з ефективністю управління та нестабільність фінансового стану компанії.

Коефіцієнти рентабельності виробничих фондів варіюються від 1,2% до 59,7%. Найвищий коефіцієнт належить компанії ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА», а найнижчий - ПРАТ СК «АРСЕНАЛ». Високий коефіцієнт ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА» свідчить про ефективність використання виробничих фондів, можливо, завдяки високій автоматизації та оптимізації виробничих процесів. Низький коефіцієнт ПРАТ СК «АРСЕНАЛ» може вказувати на неефективне використання виробничих ресурсів та потребу в оптимізації виробничих процесів.

Таблиця 2.5

Аналіз коефіцієнтів ділової активності

	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності власного капіталу
ПРАТ «СК «УНІКА»»	0,11	0,79	2,95	0,68
АТ «СГ «ТАС»»	0,11	0,89	21,87	1,89
ПРАТ СК «АРСЕНАЛ»	0,05	0,26	0,29	0,53
ПРАТ СК «ПЗУ Україна»	0,01	0,08	15,65	0,08
АТ «СК «ІНГО»»	0,07	0,42	0,60	0,44
ПРАТ «СК «ВУСО»»	0,08	1,24	0,91	1,31
ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»»	0,13	0,99	2,95	1,01
«АХА Страхування»	0,15	0,75	9,23	1,03
«Княжа»	0,03	4,76	0,71	0,13
ПАТ «СК «Альфа Страхування»	0,07	0,83	6,12	0,51

Джерело: складено автором на основі даних балансів страхових компаній [47,4, 43, 54, 51,44,41,46]

Запропонована таблиця містить дані щодо коефіцієнтів оборотності активів, дебіторської та кредиторської заборгованості та власного капіталу для деяких страхових компаній в Україні. Кожен з цих коефіцієнтів є показником ефективності використання ресурсів та фінансової стійкості компанії.

Коефіцієнт оборотності активів визначає, скільки разів за період (зазвичай рік) активи компанії були повністю реалізовані та замінені новими. Найвищий коефіцієнт оборотності активів має «АХА Страхування» - 0,15, що може свідчити про більш ефективне використання активів в порівнянні з іншими компаніями з таблиці.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості визначає, скільки разів за період дебіторська заборгованість була повністю розігнорвана та замінена новою. Найвищий коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має «Княжа» - 4,76, що може свідчити про більш ефективну роботу зі збільшенням віддачі з облікової заборгованості.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості визначає, скільки разів за період компанія повністю погасила кредиторську заборгованість та взяла нову. Найвище значення має «АТ «СГ «ТАС»» - 21,87, що може свідчити про те, що компанія ефективно використовує кредитні ресурси.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує, яку частку власного капіталу компанія використовує для здійснення операцій. Найвищий коефіцієнт оборотності власного капіталу має "ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»» - 1,01, що може свідчити про більш ефективне використання власного капіталу компанією порівняно з іншими страховими компаніями в списку.

2.3. Модель впливу фінансових коефіцієнтів на стійкість страхових компаній

Оцінювання фінансової стійкості страхових компаній є важливим елементом фінансового регулювання та нагляду в Україні. Це важливо для захисту інтересів страхувальників та забезпечення стабільності страхового ринку в цілому. Оцінка

фінансової стійкості допомагає виявляти ризики, пов'язані з недостатньою капіталізацією страхових компаній, забезпечує можливість своєчасної реакції на проблемні ситуації та допомагає забезпечити виконання зобов'язань перед страхувальниками у разі страхового випадку.

Крім того, оцінка фінансової стійкості страхових компаній є важливим критерієм для інвесторів, які розглядають можливість вкладення коштів у страхову компанію. Це дозволяє забезпечити більшу прозорість та довіру відносно фінансових результатів страхових компаній.

Наразі проблема стійкості страхових компаній України стоїть більш гостро, адже нові виклики не змогли не відобразитися на страховому ринку і на діяльності страхових компаній. Достатній рівень фінансової стійкості страхових компаній буде гарантувати поступовий розвиток економіки та стабільність фінансового ринку.

Оцінка конкурентоспроможності страховиків сьогодні впливає з потреби комплексного розуміння ефективності їх діяльності. Тому проведення оцінки фінансової стабільності страхових компаній України дозволить отримати результати про стан страхового ринку. Усе вищезазначене підтверджує необхідність та актуальність цього дослідження.

З метою визначення фінансово стійких страховиків ми запропонували використовувати індикатори, які найбільше характеризують їхню діяльність: активи, власний капітал, необоротні активи, оборотні активи, власні оборотні кошти, запаси, валюта балансу, позиковий капітал, пасиви, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання та резервний капітал. На основі цих даних були сформовані коефіцієнти, що формують конкурентну здатність страхових компаній на ринку:

1. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами - Показник свідчить про здатність підприємства фінансувати діяльність за рахунок оборотного капіталу, не вдаючись до позикових коштів. Нормативне значення цього коефіцієнта $>0,1$.

2. Коефіцієнт маневреності капіталу - Коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності. Нормативним вважається значення 0,1 і вище. Позитивне значення свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.
3. Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) - Коефіцієнт показує частку власного капіталу у загальному підсумку балансу, тобто характеризує фінансову незалежність від зовнішніх джерел. Чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Нормативне значення $K_{авт} > 0,5$.
4. Коефіцієнт фінансової залежності - Показник показує, яка сума загальної вартості майна припадає на 1 грн. власних коштів. Нормативне значення $K_{фз} < 2$.
5. Плече фінансового важеля - Показник характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань. Нормативне значення цього показника $< 0,5$.
6. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу - Показник характеризує частку позикового капіталу в загальній сумі капіталу підприємства. Нормативне значення цього показника $< 0,5$.
7. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань - Показник визначає частину довгострокових зобов'язань в загальній сумі джерел формування.
8. Коефіцієнт поточних зобов'язань - Коефіцієнт визначає частку поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування.
9. Коефіцієнт страхування бізнесу - Показник показує суму капіталу, який зарезервовано підприємством на кожну гривню майна.
10. Коефіцієнт стійкості фінансування - Коефіцієнт показує частину майна підприємства, яка фінансується за рахунок стійких джерел.
11. Коефіцієнт платоспроможності - це показник, що відображає здатність підприємства розраховуватися зі своїми зобов'язаннями, зокрема з постачальниками та кредиторами, шляхом використання своїх активів.

Нормативне значення не менше 1, що означає, що підприємство має достатньо активів, щоб погасити свої поточні зобов'язання.

Було досліджено понад 30 страхових компаній, що функціонували в Україні станом на кінець 2022 р., 2019 р., 2016 р. та 2013 року [28-47]. Вибірка включає великі, середні та малі страхові компанії, задля розуміння страховому ринку в цілому, а не певного його сегмента.

Після формування вихідних даних їх було стандартизовано, щоб уникнути помилок, пов'язаних з різницею в масштабах даних.

Далі був проведений розвідувальний аналіз даних задля формування уявлення про тип даних, оцінки їхньої однорідності, з'ясування структури об'єкта моделювання, виявлення взаємозв'язків між ознаками.

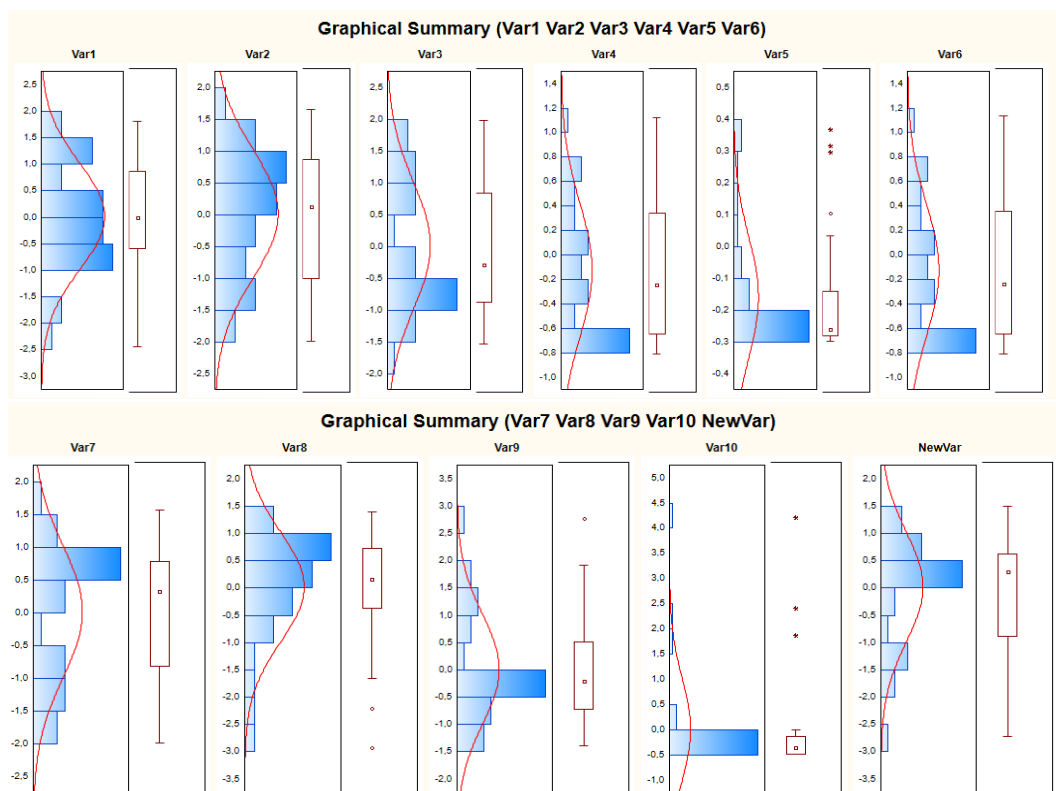

Рис. 2.7. Графічний аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості за 2022р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

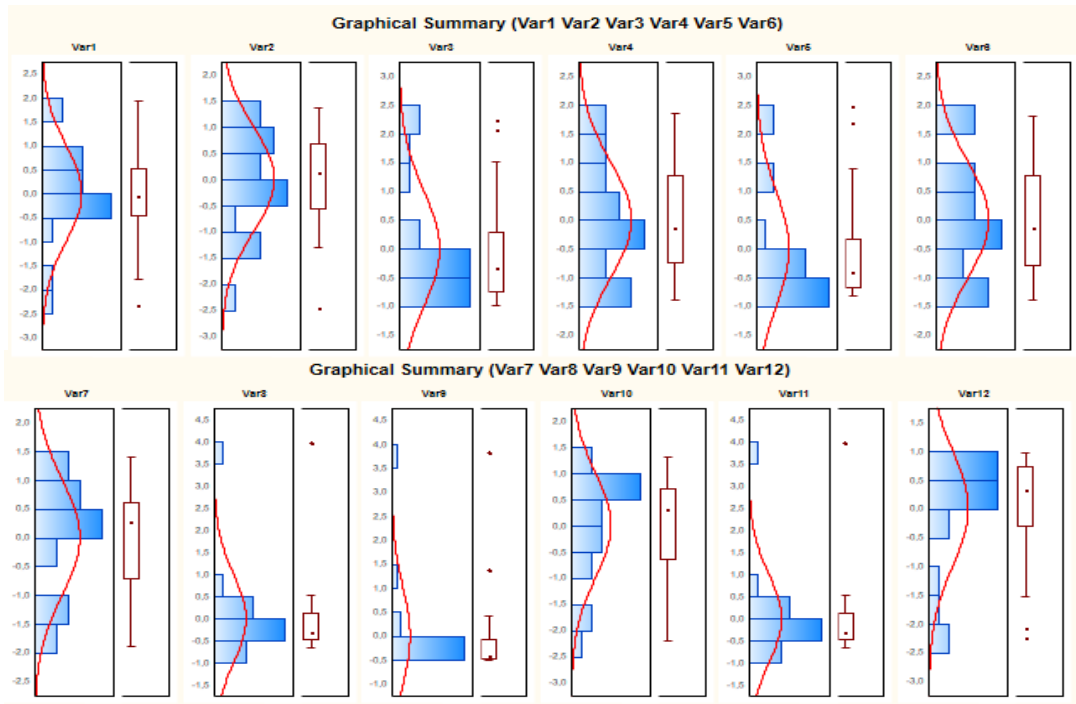

Рис. 2.8. Графічний аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості за 2019р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

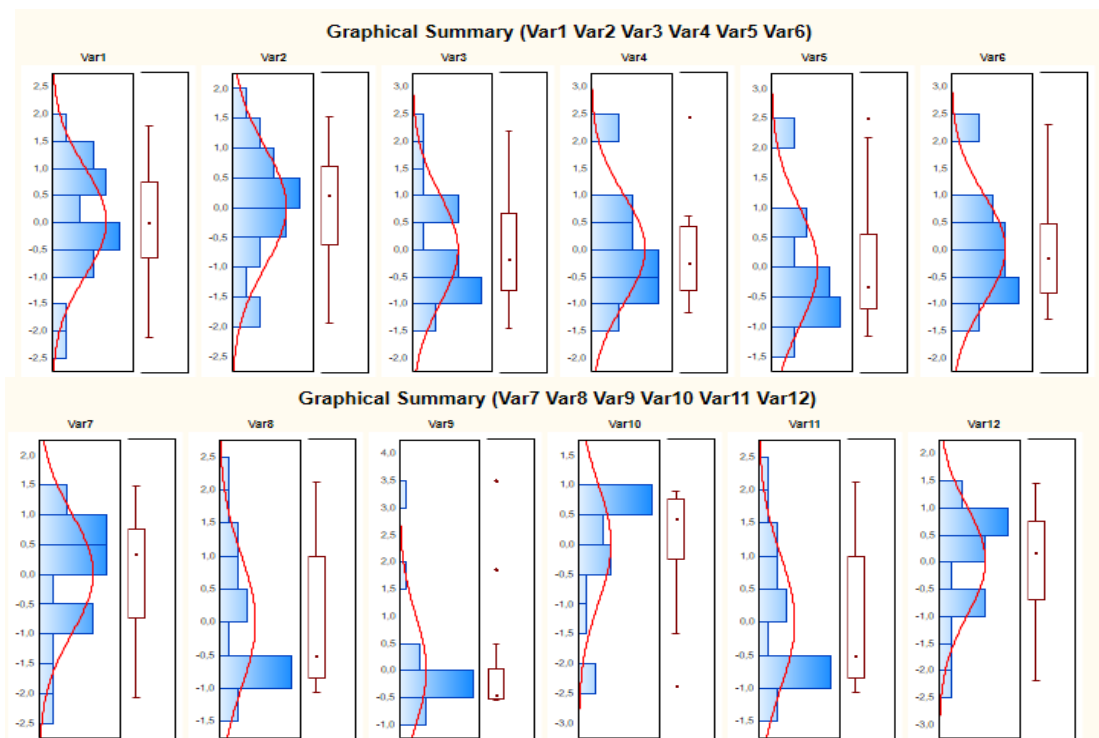

Рис. 2.9. Графічний аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості за 2016р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

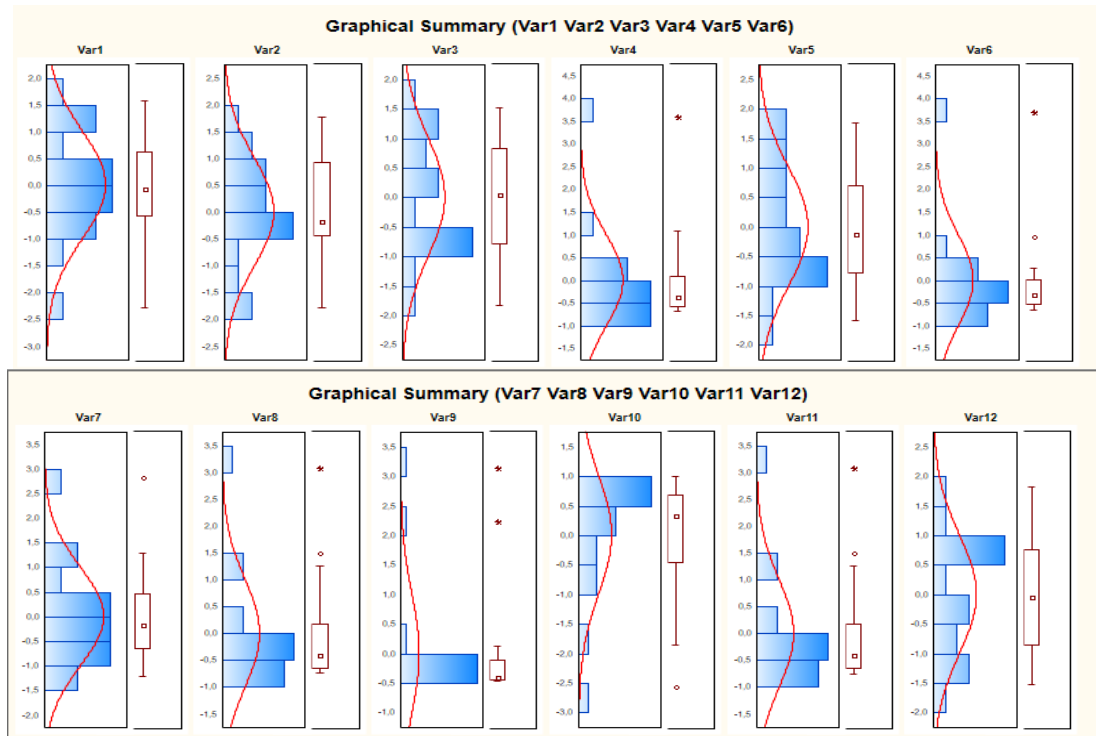

Рис. 2.10. Графічний аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості за 2013р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Такий розмах даних пояснюється тим, що для аналізу були взяті СК з різних груп, від найменших до найбільших.

Далі необхідно побудувати кореляційну матрицю, адже вона є важливою складовою аналізу даних та допомагає виявляти залежності між змінними та розуміти їх взаємозв'язок. Крім того, кореляційна матриця дозволяє визначити сильні та слабкі сторони досліджуваного набору даних. Нормативне значення коефіцієнта в діапазоні від -1 до 1, де -1 означає повну зворотну залежність між змінними, 0 - відсутність залежності між змінними, а 1 - повну пряму залежність між змінними.

Correlations (Spreadsheet2)													
Marked correlations are significant at $p < .05000$													
N=31 (Casewise deletion of missing data)													
Variable	Means	Std.Dev.	Var1	Var2	Var3	Var4	Var5	Var6	Var7	Var8	Var9	Var10	NewVar
Var1	0.000000	1.000000	1.000000	0.918339	0.782897	-0.637276	0.711988	-0.641263	-0.784000	-0.448444	-0.259542	0.438002	0.309195
Var2	0.000000	1.000000	0.918339	1.000000	0.670215	-0.652669	0.544188	-0.649849	-0.661655	-0.379682	-0.206088	0.295991	0.292723
Var3	0.000000	1.000000	0.782897	0.670215	1.000000	-0.907702	0.846137	-0.909379	-0.995401	-0.592458	-0.271987	0.536320	0.362705
Var4	0.000000	1.000000	-0.637276	-0.652669	-0.907702	1.000000	-0.663042	0.996565	0.893900	0.549528	0.116332	-0.402131	-0.242001
Var5	0.000000	1.000000	0.711988	0.544188	0.846137	-0.663042	1.000000	-0.666365	-0.846795	-0.574866	-0.299956	0.372220	0.356348
Var6	0.000000	1.000000	-0.641263	-0.649849	-0.909379	0.996565	-0.666365	1.000000	0.903469	0.538903	0.140293	-0.403017	-0.229555
Var7	0.000000	1.000000	-0.784000	-0.661655	-0.995401	0.893900	-0.846795	0.903469	1.000000	0.576291	0.300363	-0.535765	-0.348224
Var8	-0.000000	1.000000	-0.448444	-0.379682	-0.592458	0.549528	-0.574866	0.538903	0.576291	1.000000	-0.447676	-0.057182	0.338589
Var9	0.000000	1.000000	-0.259542	-0.206088	-0.271987	0.116332	-0.299956	0.140293	0.300363	-0.447676	1.000000	-0.305415	-0.897692
Var10	0.000000	1.000000	0.438002	0.295991	0.536320	-0.402131	0.372220	-0.403017	-0.535765	-0.057182	-0.305415	1.000000	0.347079
NewVar	0.917845	0.056479	0.309195	0.292723	0.362705	-0.242001	0.356348	-0.229555	-0.348224	0.338589	-0.897692	0.347079	1.000000

Рис. 2.11. Кореляційна матриця залежності між змінними за 2022р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Найгірший зв'язок у 2022 році показав коефіцієнт поточних зобов'язань (Var9), коефіцієнт страхування бізнесу (Var10) і коефіцієнт стійкості фінансування (NewVar). Найсильніша кореляційна залежність існує між коефіцієнтом фінансової незалежності (автономії) Var3) та коефіцієнтом концентрації позикового капіталу (Var7).

Надалі у розрахунках буде зазначено модифіковану базу: видалено Var 9,10 (Коефіцієнт поточних зобов'язань та Коефіцієнт страхування бізнесу) було прийнято рішення не брати у аналіз, зважаючи на розмах даних.

Correlations (Новий STATISTICA Spreadsheet)														
Marked correlations are significant at p < .05000														
N=20 (Casewise deletion of missing data)														
Variable	Means	Std.Dev.	Var1	Var2	Var3	Var4	Var5	Var6	Var7	Var8	Var9	Var10	Var11	Var12
Var1	0.000000	1.000000	1.000000	0.912491	0.663744	-0.576673	0.648879	-0.594313	-0.701322	0.502218	0.372825	0.120712	0.501273	-0.663760
Var2	0.000000	1.000000	0.912491	1.000000	0.576416	-0.664395	0.531973	-0.668543	-0.623898	0.371073	0.301095	0.187664	0.370161	-0.576359
Var3	0.000000	1.000000	0.663744	0.576416	1.000000	-0.868301	0.992234	-0.870952	-0.958276	0.498501	0.440949	0.482548	0.498343	-1.000000
Var4	0.000000	1.000000	-0.576673	-0.664395	-0.868301	1.000000	-0.807695	0.995382	0.883643	-0.341725	-0.414955	-0.459495	-0.341580	0.868219
Var5	-0.000000	1.000000	0.648879	0.531973	0.992234	-0.807695	1.000000	-0.812669	-0.940130	0.514341	0.408896	0.461344	0.514239	-0.992247
Var6	0.000000	1.000000	-0.594313	-0.668543	-0.870952	0.995382	-0.812669	1.000000	0.908427	-0.319642	-0.419199	-0.382966	-0.319542	0.870855
Var7	0.000000	1.000000	-0.701322	-0.623898	-0.958276	0.883643	-0.940130	0.908427	1.000000	-0.374318	-0.454461	-0.241091	-0.374237	0.958227
Var8	0.000000	1.000000	0.502218	0.371073	0.498501	-0.341725	0.514341	-0.319642	-0.374318	1.000000	0.247685	0.499277	0.999997	-0.498554
Var9	-0.000000	1.000000	0.372825	0.301095	0.440949	-0.414955	0.408896	-0.419199	-0.454461	0.247685	1.000000	0.164055	0.247925	-0.440947
Var10	-0.000000	1.000000	0.120712	0.187664	0.482548	-0.459495	0.461344	-0.382966	-0.241091	0.499277	0.164055	1.000000	0.498869	-0.482642
Var11	0.000000	1.000000	0.501273	0.370161	0.498343	-0.341580	0.514239	-0.319542	-0.374237	0.999997	0.247925	0.498869	1.000000	-0.498396
Var12	0.000000	1.000000	-0.663760	-0.576359	-1.000000	0.868219	-0.992247	0.870855	0.958227	-0.498554	-0.440947	-0.482642	-0.498396	1.000000

Рис. 2.12. Кореляційна матриця залежності між змінними за 2019р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Correlations (Spreadsheet36)														
Marked correlations are significant at p < .05000														
N=20 (Casewise deletion of missing data)														
Variable	Means	Std.Dev.	Var1	Var2	Var3	Var4	Var5	Var6	Var7	Var8	Var9	Var10	Var11	Var12
Var1	0.000000	1.000000	1.000000	0.854046	0.33997	-0.431424	0.252015	-0.433072	-0.296273	0.222634	0.140190	0.375752	0.222707	-0.33998
Var2	0.000000	1.000000	0.854046	1.000000	0.39362	-0.649905	0.271921	-0.617517	-0.235287	0.430284	0.043887	0.645134	0.430285	-0.39362
Var3	-0.000000	1.000000	0.339974	0.393617	1.000000	-0.862328	0.984557	-0.900264	-0.930758	0.577611	0.729523	0.677611	0.577616	-1.000000
Var4	0.000000	1.000000	-0.431424	-0.649905	-0.862323	1.000000	-0.775866	0.993355	0.694757	-0.550087	-0.449897	-0.871211	-0.550073	0.862333
Var5	0.000000	1.000000	0.252015	0.271921	0.984556	-0.775866	1.000000	-0.823837	-0.948505	0.522409	0.801318	0.570929	0.522404	-0.98456
Var6	-0.000000	1.000000	-0.433072	-0.617517	-0.90026	0.993355	-0.823837	1.000000	0.768811	-0.533159	-0.489002	-0.820617	-0.533147	0.90026
Var7	0.000000	1.000000	-0.296273	-0.235287	-0.93076	0.694757	-0.948505	0.768811	1.000000	-0.371517	-0.701145	-0.375878	-0.371517	0.93076
Var8	0.000000	1.000000	0.222634	0.430284	0.57761	-0.550087	0.522409	-0.533159	-0.371517	1.000000	0.325435	0.707865	1.000000	-0.57761
Var9	0.000000	1.000000	0.140190	0.043887	0.72952	-0.449897	0.801318	-0.489002	-0.701145	0.325435	1.000000	0.332960	0.325411	-0.72952
Var10	0.000000	1.000000	0.375752	0.645134	0.67761	-0.871211	0.570929	-0.820617	-0.375878	0.707865	0.332960	1.000000	0.707891	-0.67761
Var11	-0.000000	1.000000	0.222707	0.430285	0.57762	-0.550073	0.522404	-0.533147	-0.371517	1.000000	0.325411	0.707891	1.000000	-0.57762
Var12	0.000000	1.000000	-0.339975	-0.393618	-1.000000	0.862329	-0.984556	0.900264	0.930758	-0.577613	-0.729523	-0.677612	-0.577618	1.000000

Рис. 2.13. Кореляційна матриця залежності між змінними за 2016р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Correlations (Spreadsheet2)														
Marked correlations are significant at p < .05000														
N=18 (Casewise deletion of missing data)														
Variable	Means	Std.Dev.	Var1	Var2	Var3	Var4	Var5	Var6	Var7	Var8	Var9	Var10	Var11	Var12
Var1	0.000000	1.000000	1.000000	0.894749	0.52704	-0.293110	0.512524	-0.261910	-0.367228	0.556246	0.168539	0.522443	0.556716	-0.52704
Var2	-0.000000	1.000000	0.894749	1.000000	0.39767	-0.291659	0.348173	-0.258170	-0.265938	0.573034	-0.019174	0.497409	0.573488	-0.39767
Var3	-0.000000	1.000000	0.527037	0.397673	1.000000	-0.764181	0.989933	-0.732072	-0.902822	0.445502	0.568842	0.565961	0.445795	-1.000000
Var4	-0.000000	1.000000	-0.293110	-0.291659	-0.76418	1.000000	-0.702342	0.997783	0.915181	-0.103320	-0.279428	-0.128053	-0.103275	0.76418
Var5	0.000000	1.000000	0.512524	0.348173	0.98993	-0.702342	1.000000	-0.671815	-0.880677	0.444351	0.639399	0.544095	0.444578	-0.98993
Var6	0.000000	1.000000	-0.261910	-0.258170	-0.73207	0.997783	-0.671815	1.000000	0.908008	-0.070465	-0.264131	-0.065096	-0.070325	0.73207
Var7	0.000000	1.000000	-0.367228	-0.265938	-0.90282	0.915181	-0.880677	0.908008	1.000000	-0.231687	-0.459072	-0.180223	-0.231245	0.90282
Var8	0.000000	1.000000	0.556246	0.573034	0.44550	-0.103320	0.444351	-0.070465	-0.231687	1.000000	0.196724	0.554456	0.999994	-0.44550
Var9	-0.000000	1.000000	0.168539	-0.019174	0.56884	-0.279428	0.639399	-0.264131	-0.459072	0.196724	1.000000	0.293574	0.196952	-0.56884
Var10	0.000000	1.000000	0.522443	0.497409	0.56596	-0.128053	0.544095	-0.065096	-0.180223	0.554456	0.293574	1.000000	0.556230	-0.56596
Var11	0.000000	1.000000	0.556716	0.573488	0.44580	-0.103275	0.444578	-0.070325	-0.231245	0.999994	0.196952	0.556230	1.000000	-0.44580
Var12	-0.000000	1.000000	-0.527038	-0.397674	-1.000000	0.764181	-0.989933	0.732072	0.902822	-0.445502	-0.568842	-0.565962	-0.445795	1.000000

Рис. 2.14. Кореляційна матриця залежності між змінними за 2013р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

У 2019 році (див. табл. 2) найсильніша кореляційна залежність існує між коефіцієнтом фінансової незалежності (автономії) (Var3) та коефіцієнтом концентрації позикового капіталу (Var12). В подальших розрахунках у 2019 році не буде розглядатися коефіцієнт поточних зобов'язань (Var8), коефіцієнт страхування бізнесу (Var9) через майже відсутню залежність між змінними.

У 2016 році (див. табл. 3) ситуація змінюється і найслабший зв'язок показують коефіцієнти забезпечення власними оборотними коштами та маневреності капіталу.

У 2013 році найгірший зв'язок показав коефіцієнт маневреності капіталу, коефіцієнт поточних зобов'язань, коефіцієнт страхування бізнесу та платоспроможності. Найсильніша кореляційна залежність існує між коефіцієнтом концентрації позикового капіталу та фінансової автономії.

Далі проведено кластерну класифікацію задля групування схожих елементів у певні кластери на основі спільних ознак.

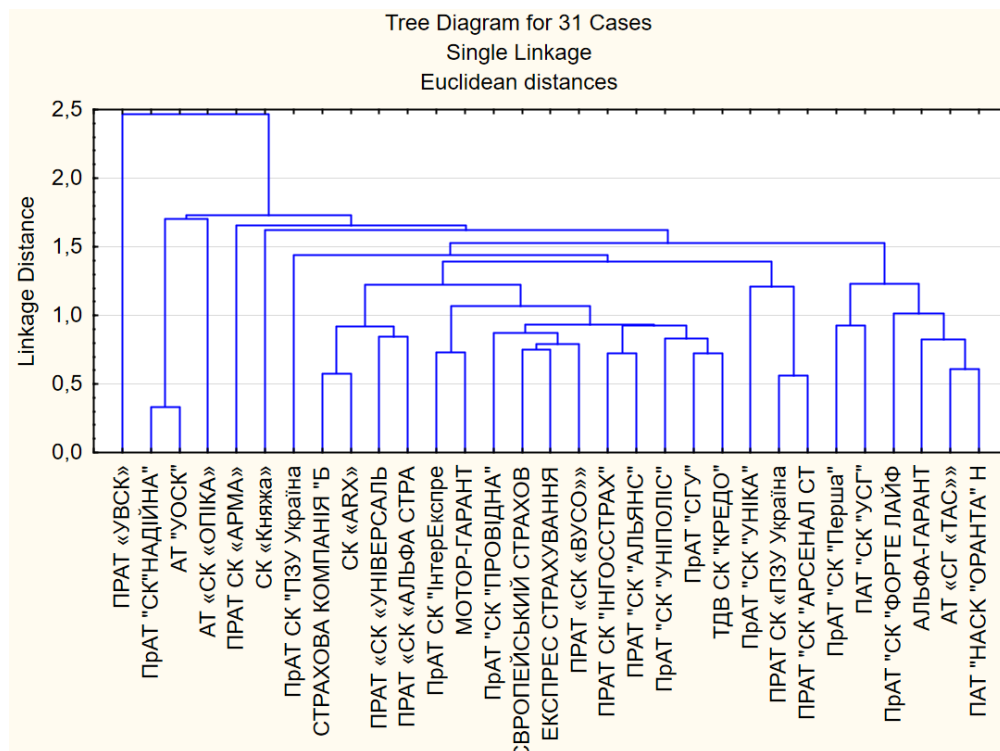

Рис. 2.15. Дерево кластерних класифікацій між страховими компаніями за 2022 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

На дереві класифікацій спостерігаємо утворення груп між страховими компаніями, проте, складно визначити саме кількість груп та те, які страховики до них відносять.

Задля прояснення ситуації використаємо використано метод К-середніх. Це алгоритм кластерної класифікації даних, що базується на групуванні даних в К кластерів, де кожен кластер містить точки, близькі до певного центру.

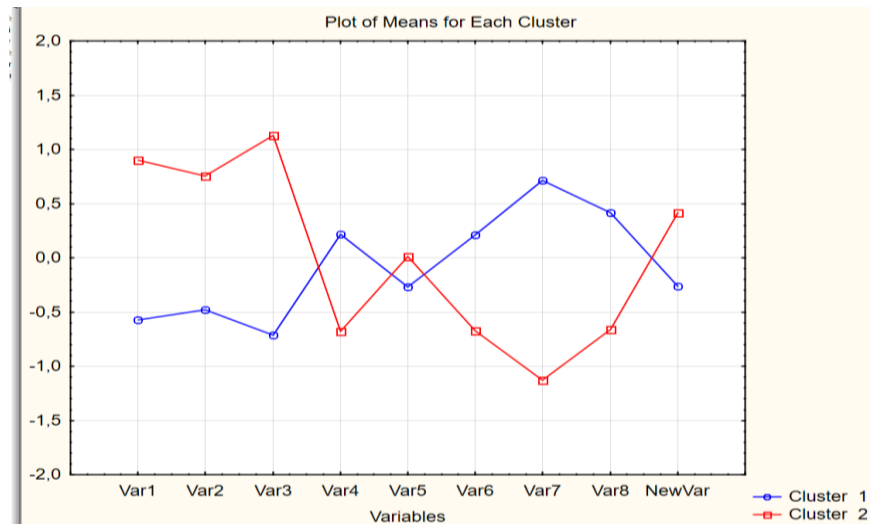

Рис. 2.16. Метод К-середніх за 2022 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

На даному графіку можемо бачити 2 кластери.

Перший кластер характеризується наступними показниками.

- Var1 - Нижче значення коефіцієнта забезпечення власними оборотними коштами (рекомендоване значення $>0,1$)
- Var 2 - Нижче значення коефіцієнта маневрування власного капіталу (нормативне значення $>0,1$)
- Var 3 - Нижче значення коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) (нормативне значення $>0,5$)
- Var 4 - Вище значення коефіцієнта фінансової залежності (нормативне значення < 2)
- Var 6 - Вище значення плеча фінансового важеля (нормативне значення $< 0,5$)
- Var 7 - Вище значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу (нормативне значення $< 0,5$)
- Var 8 - Вище значення коефіцієнта довгострокових зобов'язань (нормативне значення $< 0,1$)

- Var 9 - Нижче значення коефіцієнта стійкості фінансування (нормативне значення $\approx 0,7-0,9$)

Кластер 2 :

- Var 1 - Вище значення коефіцієнта забезпечення власними оборотними коштами (нормативне значення $>0,1$)
- Var 2 - Вище значення коефіцієнта маневрування власного капіталу (нормативне значення $>0,1$)
- Var 3 - Вище значення коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) (нормативне значення $>0,5$)
- Var 4 - Нижче значення коефіцієнта фінансової залежності (нормативне значення < 2)
- Var 6 - Нижче значення плеча фінансового важеля (нормативне значення $< 0,5$)
- Var 7 - Нижче значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу (нормативне значення $< 0,5$)
- Var 8 - Нижче значення коефіцієнта довгострокових зобов'язань (нормативне значення $< 0,1$)
- Var 9 - Вище значення коефіцієнта стійкості фінансування (нормативне значення $\approx 0,7-0,9$)

Як бачимо досліджуванні страхові компанії розбилися на 2 кластери. У першому кластері знаходяться страховики з незадовільними показниками, коли ж у другому страхові компанії з задовільним значенням коефіцієнтів, а отже більш фінансово стійкі і привабливі для інвесторів і клієнтів.

Аналогічні розрахунки ми провели і для 2019, 2016 та 2013 років. Отримали наступні результати:

У всіх роках страхові компанії групувалися в кластери, але на дереві класифікацій було складно їх окреслити, тож був використаний метод К-середніх.

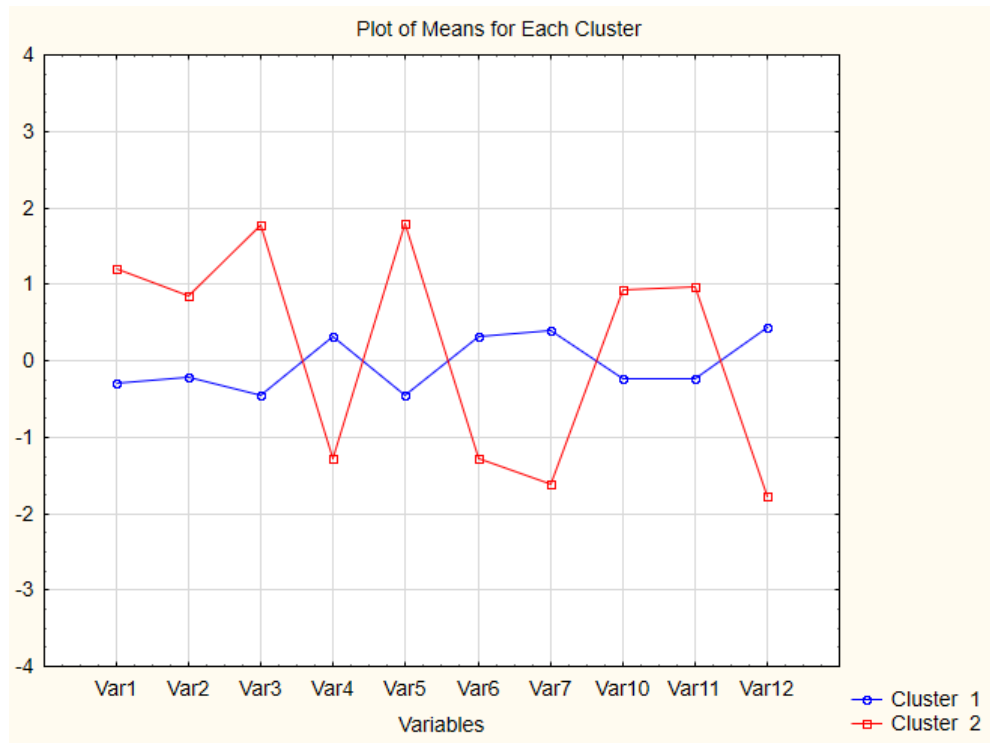

Рис. 2.17. Метод К-середніх за 2019 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

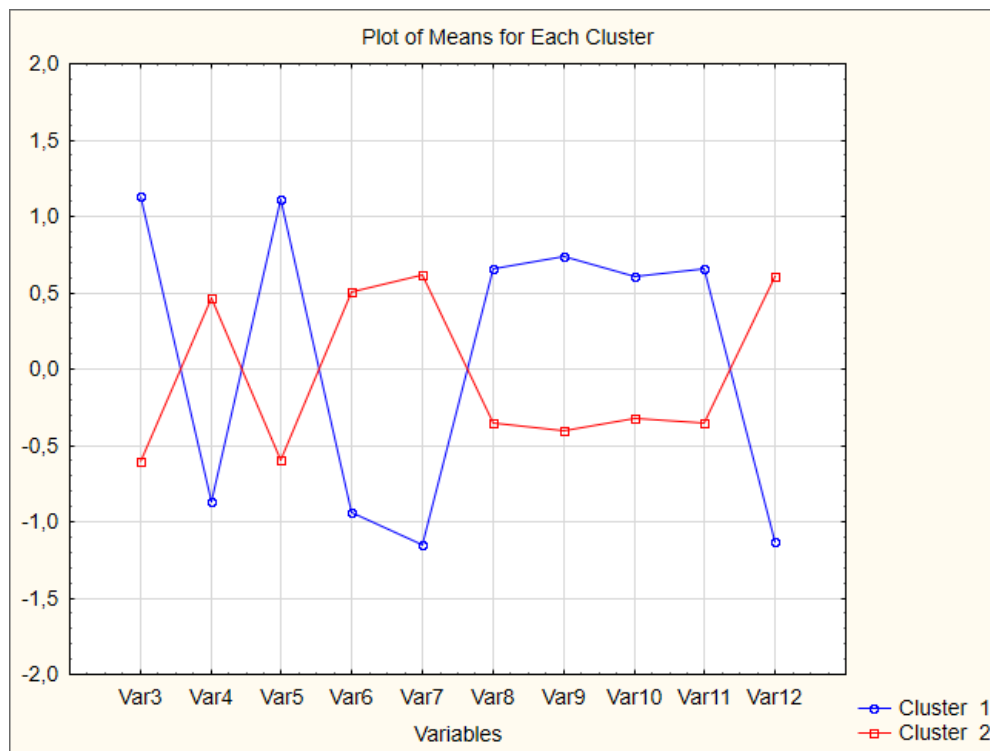

Рис. 2.18. Метод К-середніх за 2016 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

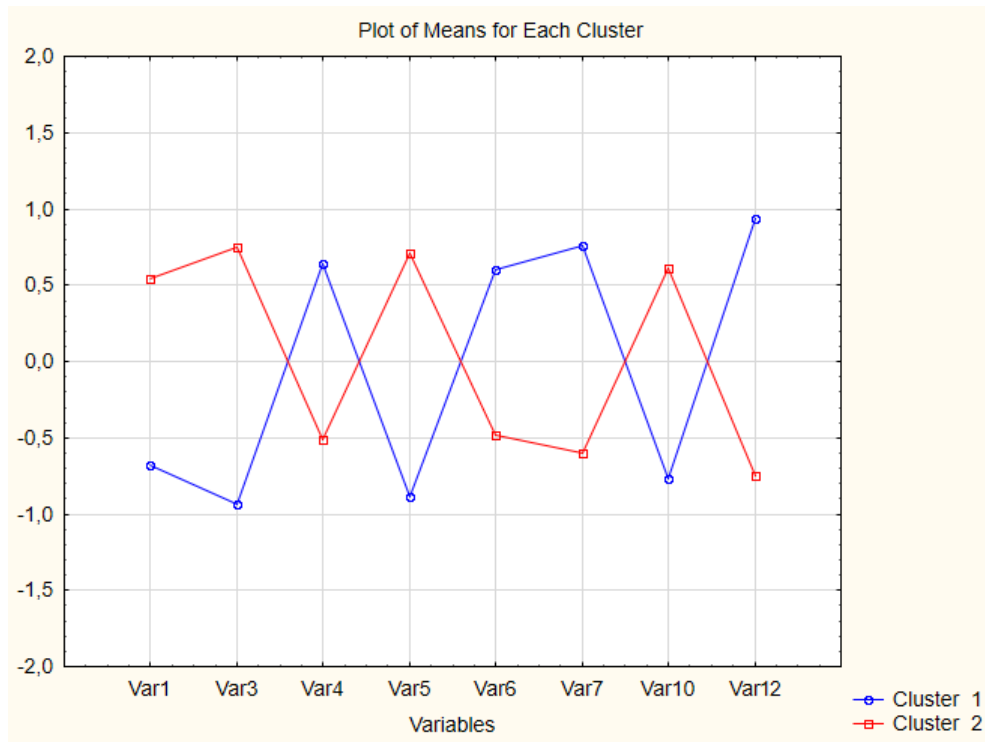

Рис. 2.19. Метод К-середніх за 2013 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Після аналізу рис. 2.17-2.19 можна зробити висновок, що у кожному році був виокремлений кластер з задовільними та незадовільними значеннями. У 2019 і 2013 році 2 кластер має більш задовільні показники, коли ж у 2016 році страхові компанії, що знаходяться у 1 кластері є більш фінансово стійкими.

Задля перевірки чи залежні коефіцієнти один від одного нам необхідно перевірити дані на однорідність – проаналізувати коефіцієнт варіації. Коефіцієнт варіації показує наскільки в середньому значення кожної оцінки відрізняється від середньої в цій групі у відсотках.

Variable	Descriptive Statistics (Spreadsheet2)					
	Valid N	Mean	Minimum	Maximum	Std.Dev.	Coef.Var.
Var3	31	0,462570	0,061581	0,984162	0,267119	57,74661
Var4	31	2,960796	1,016160	6,442875	1,640510	55,40772
Var5	31	1,228850	0,065648	4,112696	1,180609	96,07423
Var6	31	1,871420	0,016160	5,442875	1,504017	80,36769
Var7	31	0,532812	0,015838	0,938430	0,263392	49,43429
Var8	31	0,817071	0,426991	0,999989	0,134818	16,50011
Var11	31	0,917845	0,765751	1,000000	0,056479	6,15340

Рис. 2.20. Аналіз коефіцієнта варіації за 2022 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Сукупність не є однорідною. Адже деякі коефіцієнти варіації більше 31%. Отже переважають індивідуальні особливості. Чим вище варіація тим нестабільніша сукупність з якою ми працюємо, тож результат є менш вірогідним.

Тож було прийнято рішення відкинути Var 6, адже значення варіації більше 66% - не прийнятний проміжок.

Variable	Descriptive Statistics (Spreadsheet18)					
	Valid N	Mean	Minimum	Maximum	Std.Dev.	Coef.Var.
Var3	20	0,411998	0,155843	0,99858	0,260732	63,28472
Var4	20	3,297331	1,001424	6,41671	1,666840	50,55119
Var6	20	4,913960	1,002606	9,97387	2,624541	53,40990
Var7	20	0,380198	0,000591	0,66310	0,202103	53,15721
Var10	20	0,900866	0,739673	0,99976	0,073974	8,21140
Var11	20	7,124549	2,573169	14,40447	3,342850	46,92017
Var12	20	0,587978	0,001422	0,84416	0,260707	44,33969

Рис. 2.21. Аналіз коефіцієнта варіації за 2019 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Значення варіації знаходяться в прийнятному проміжку до 66% тож для подальшого аналізу залишаються всі коефіцієнти.

Variable	Descriptive Statistics (Spreadsheet40)					
	Valid N	Mean	Minimum	Maximum	Std.Dev.	Coef.Var.
Var3	20	0,46935	0,169688	0,92151	0,20879	44,4844
Var4	20	2,61803	1,085174	5,89318	1,33747	51,0870
Var5	20	0,35080	0,115532	0,86899	0,20731	59,0961
Var6	20	3,82619	1,150767	8,65560	2,10924	55,1264
Var7	20	0,30182	0,031456	0,49441	0,13162	43,6087
Var8	20	12,47543	1,825788	33,94203	10,19259	81,7013
Var9	20	0,04127	0,000000	0,31649	0,07904	191,5044
Var10	20	0,88852	0,638437	0,98195	0,10660	11,9977
Var11	20	12,47450	1,825788	33,94203	10,19442	81,7221
Var12	20	0,53065	0,078489	0,83031	0,20879	39,3451

Рис. 2.22. Аналіз коефіцієнта варіації 2016 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

У 2016 році у коефіцієнта поточних зобов'язань, коефіцієнта страхування бізнесу та платоспроможності значення варіації більше 66%, тож виключаємо їх з бази даних.

Variable	Descriptive Statistics (Spreadsheet2)					
	Valid N	Mean	Minimum	Maximum	Std.Dev.	Coef.Var.
Var1	18	0,150028	-0,766781	0,78633	0,407275	271,4670
Var3	18	0,537768	0,093931	0,90451	0,244134	45,3976
Var4	18	2,594052	1,105576	10,64606	2,241795	86,4206
Var5	18	0,426722	0,050266	0,84547	0,239556	56,1387
Var6	18	3,893673	1,182780	19,89435	4,352175	111,7756
Var7	18	0,259315	0,034379	0,79411	0,189728	73,1653
Var10	18	0,897039	0,639484	0,99756	0,100865	11,2442
Var12	18	0,462231	0,095494	0,90607	0,244134	52,8164

Рис. 2.23. Аналіз коефіцієнта варіації за 2013 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

У 2013 році у виключаємо з бази даних плече фінансового важеля та коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами.

Тепер безпосередньо перейдемо до визначення коефіцієнтів, які будуть впливати на фінансову стійкість страхових компаній. Використаємо метод факторного аналіз - це статистичний метод, що використовується для зменшення кількості змінних і встановлення структури взаємозв'язків між ними. Цей метод дозволяє виділити основні фактори, що впливають на змінні, і описати взаємозв'язки між ними в термінах цих факторів.

Здійснивши певну кількість ітерацій по встановленню зв'язків між нашими ознаками за допомогою кореляції визначено, що якщо ми візьмемо 2 компоненти, то ми зможемо пояснити 93% всіх зв'язків варіації у нашій сукупності, тільки 7% залишаться непоясненими.

Eigenvalues (Spreadsheet2)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	3,356050	67,12100	3,356050	67,12100
2	1,313015	26,26029	4,669064	93,38129

Рис. 2.24. Компоненти для пояснення зв'язків варіації за 2022 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Перевіряємо кількість компонентів за допомогою графіка «падаючого каміння».

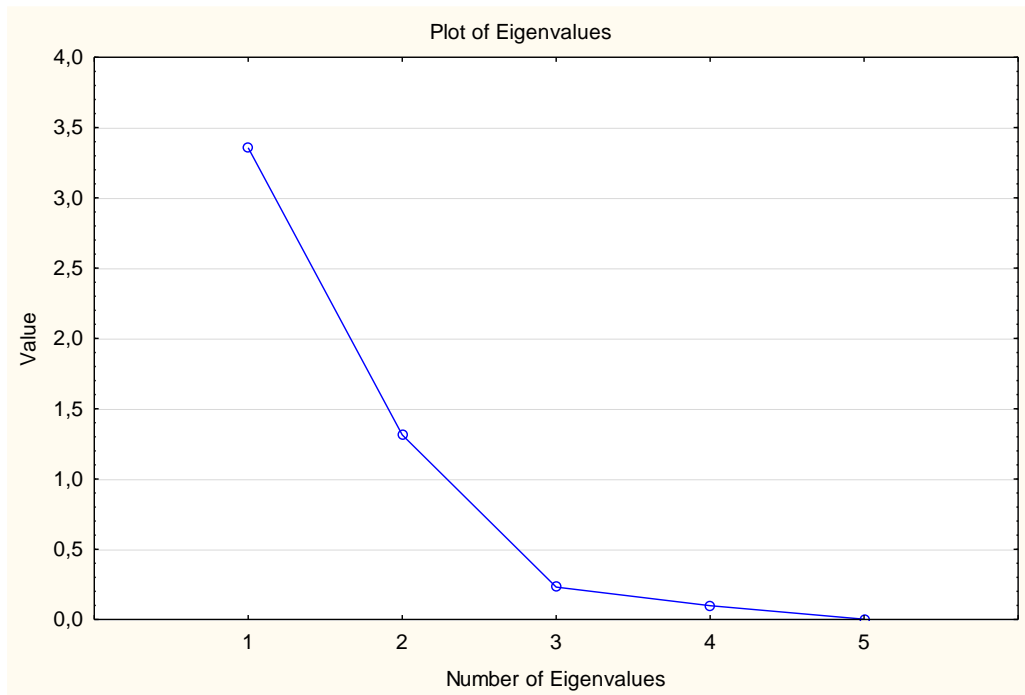

Рис. 2.25. Графік «падаючого каміння» за 2022 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Бачимо стрімкий нахил, котрий уповільнюється на 3 компоненті. Кількість компонентів підтверджена.

Eigenvalues (Spreadsheet18)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	4,896004	69,94292	4,896004	69,94292
2	1,674720	23,92457	6,570724	93,86748

Рис.2.26. Компоненти для пояснення зв'язків варіації за 2019 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

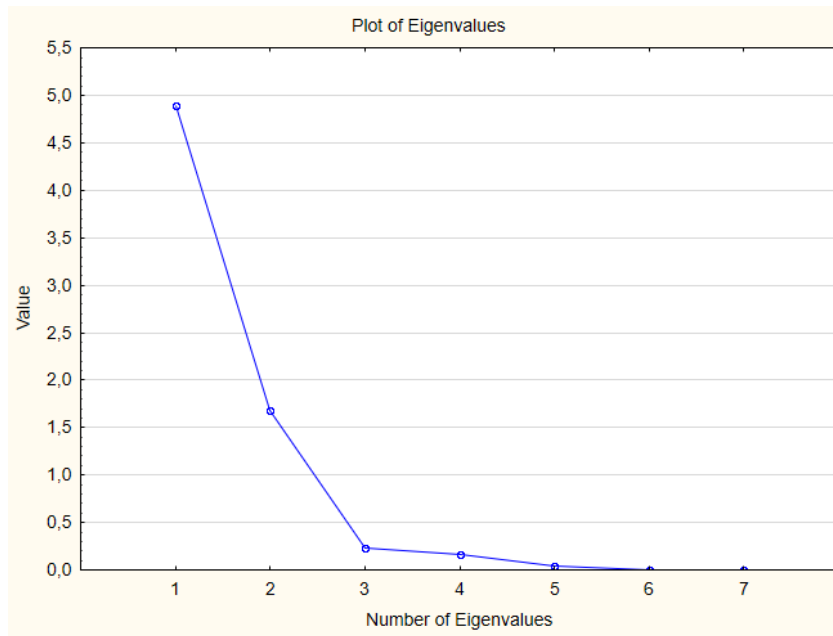

Рис. 2.27. Графік «падаючого каміння» за 2019 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Після кореляційного аналізу ми визначили, що сукупність може бути пояснена 2 компонентами на 94%, що було підтверджено за допомогою графіка «падаючого каміння».

Eigenvalues (Spreadsheet36)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	5,994199	85,63141	5,994199	85,63141

Рис. 2.28. Компоненти для пояснення зв'язків варіації за 2016 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Лише в 2016 році за допомогою одного компонента ми зможемо пояснити 86% всіх зв'язків варіації у нашій сукупності, це є прийнятним значенням.

Eigenvalues (Spreadsheet2)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	4,752445	79,20742	4,752445	79,20742
2	1,035534	17,25890	5,787979	96,46632

Рис. 2.29. Компоненти для пояснення зв'язків варіації за 2013 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Після аналізу 2 компонентів в 2013 році тільки 4% зв'язків варіації залишаються непоясненими. Кількість компонентів перевірена (див. рис. 2.18)

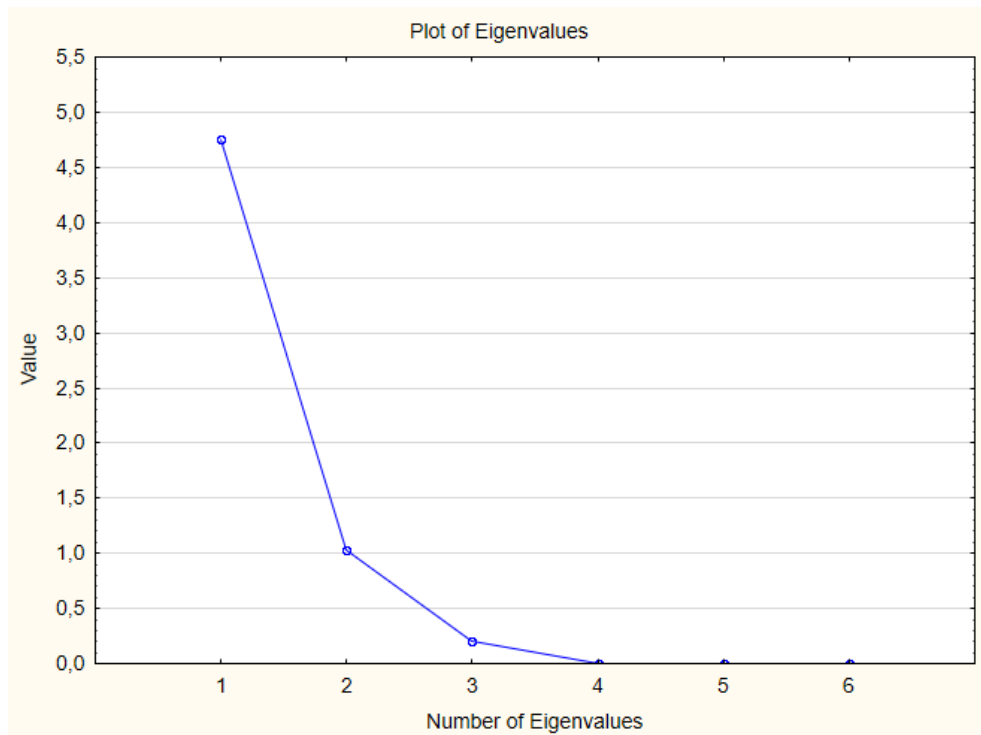

Рис. 2.30. Графік «падаючого каміння» за 2013 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Далі необхідно вже визначити зв'язок факторів і коефіцієнтів. У 2022 році перший фактор має дуже сильний зв'язок з 3ома коефіцієнтами: коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт фінансової залежності та коефіцієнт концентрації позикового капіталу. Другий фактор має дуже сильний зв'язок тільки з коефіцієнтом стійкості фінансування.

Variable	Factor Loadings (Unrotated) (Spreadsheet2)				
	Factor 1	Factor 2			
Var3	0,989649	-0,083650			
Var4	-0,939351	0,009383			
Var7	-0,981283	0,081651			
Var8	-0,665110	-0,671321			
NewVar	0,298289	-0,921190			
Expl.Var	3,356050	1,313015			
Prp.Totl	0,671210	0,262603			

Рис. 2.31. Зв'язок факторів і коефіцієнтів за 2022 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Отже, можемо зробити висновок, що у 2022 році показник фінансової стійкості страхової компанії є залежний від коефіцієнта фінансової незалежності (автономії), коефіцієнта фінансової залежності, коефіцієнта концентрації позикового капіталу та коефіцієнта стійкості фінансування.

Factor Loadings (Unrotated) (Spreadsheet18)			
Extraction: Principal components			
(Marked loadings are >,700000)			
Variable	Factor 1	Factor 2	
Var3	0,980320	-0,006697	
Var4	-0,945478	-0,002569	
Var6	-0,957112	0,126573	
Var7	-0,959368	0,249949	
Var10	0,492363	0,821825	
Var11	-0,034507	0,959548	
Var12	-0,980299	0,006581	
Expl.Var	4,896004	1,674720	
Prp.Totl	0,699429	0,239246	

Рис. 2.32. Зв'язок факторів і коефіцієнтів за 2019 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Проводимо перевірку чи пов'язана фінансова стійкість страхової компанії від двох утворених факторів.

Multiple Regression Results			
Dependent: Var5	Multiple R =	,95084269	F = 80,13567
	R ² =	,90410182	df = 2,17
No. of cases: 20	adjusted R ² =	,89281968	p = ,000000
	Standard error of estimate:	,089918479	
Intercept:	,316076607	Std.Error: ,0201064	t(17) = 15,720 p = ,0000
	FACTOR1 b* = -0,95	FACTOR2 b* = 0,073	

(significant b* are highlighted in red)

Рис. 2.33. Результати множинної регресії за 2019 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Ми змогли пояснити 90,4% варіації. Найбільше істотний вплив мають коефіцієнти з першого фактору, а це коефіцієнт фінансової автономії/залежності, плече фінансового важеля, коефіцієнт довгострокових зобов'язань та коефіцієнт концентрації позикового капіталу.

Factor Loadings (Unrotated) (Spreadsheet47)				
Extraction: Principal components				
(Marked loadings are >,700000)				
Variable	Factor 1			
Var3	-0,986214			
Var4	0,934186			
Var5	-0,946910			
Var6	0,958737			
Var7	0,882390			
Var10	-0,762777			
Var12	0,986215			
Expl.Var	5,994199			
Prp.Totl	0,856314			

Рис. 2.34. Зв'язок факторів і коефіцієнтів за 2016 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

```

Multiple Regression Results

Dependent: Var5           Multiple R = ,94691012   F = 156,1465
                          R^2 = ,89663877   df = 1,18
No. of cases: 20         adjusted R^2 = ,89089648   p = ,000000
                          Standard error of estimate: ,330308222
Intercept: 0,000000000   Std.Error: ,0738592   t( 18) = 0,0000   p = 1,0000

FACTOR1 b* = -,95

(significant b* are highlighted in red)

```

Рис. 2.35. Результати множинної регресії за 2016 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Ми змогли пояснити 89,6% варіації. Найбільше істотний вплив мають коефіцієнти фінансової автономії/залежності, плече фінансового важеля та коефіцієнт концентрації позикового капіталу.

Variable	Factor Loadings (Unrotated) (Spreadsheet2) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,700000)	
	Factor 1	Factor 2
Var3	0,993502	-0,083868
Var5	0,973806	-0,099279
Var10	0,514165	-0,834509
Var4	-0,832329	-0,438935
Var7	-0,934302	-0,350059
Var12	-0,993502	0,083868
Expl.Var	4,752445	1,035534
Prp.Totl	0,792074	0,172589

Рис. 2.36. Зв'язок факторів і коефіцієнтів за 2013 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

Multiple Regression Results			
Dependent: Var5	Multiple R = ,97885326	F = 171,7273	
	R ² = ,95815370	df = 2,15	
No. of cases: 18	adjusted R ² = ,95257419	p = ,000000	
	Standard error of estimate: ,052169228		
Intercept: ,426721676	Std.Error: ,0122964	t(15) = 34,703	p = ,0000
	FACTOR1 b*=-,94	FACTOR2 b*=-,267	
(significant b* are highlighted in red)			

Рис. 2.37. Результати множинної регресії за 2013 р.

Джерело: Власні розрахунки автора в програмному забезпеченні «Statistica»

У 2013 році було пояснено 95,8% варіації. Найбільший вплив становить коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт довгострокових зобов'язань та коефіцієнт концентрації позикового капіталу

Було виявлено, що показник фінансової стійкості страхової компанії є залежний від:

1. коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) – власний капітал /валюта балансу;
2. коефіцієнта фінансової залежності, - валюта балансу /власний капітал;
3. коефіцієнта концентрації позикового капіталу – позиковий капітал /пасиви;
4. коефіцієнта стійкості фінансування. – довгострокові зобов'язання + власний капітал / валюта балансу.

В усіх роках простежується тенденція залежності фінансової стійкості від коефіцієнта фінансової незалежності (автономії) та коефіцієнта концентрації позикового капіталу.

У 2019 році до залежності фінансової стійкості страховиків додається коефіцієнт довгострокових зобов'язань. Пандемія COVID-19 призвела до економічної нестабільності, зменшення доходів і збільшення ризиків для страхових компаній. Компанії з довгостроковими зобов'язаннями, наприклад, страхування життя або пенсійні плани, повинні мати достатні фінансові резерви, щоб виконати свої зобов'язання у таких умовах.

У 2022 році з'явилася залежність від коефіцієнта стійкості фінансування, адже початок повномасштабної війни не міг не відобразитись на страховому ринку. Високий коефіцієнт стійкості фінансування гарантує, що компанія має достатні фінансові засоби для забезпечення стабільних виплат у випадку збільшення страхових випадків під час війни. Він також є показником фінансової міцності та надійності страхової компанії. Це важливо для забезпечення довіри клієнтів, особливо в умовах війни, коли ризики можуть бути вищими. Клієнти шукають страхову компанію, яка може надати надійний захист та забезпечити виплати в разі необхідності.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

3.1. Компаративний аналіз забезпечення фінансової стійкості страховиків в країнах з розвинутою економікою та в Україні

У сучасних розвинених країнах страхові компанії зазвичай мають значний обсяг діяльності та велику кількість клієнтів, що потребують захисту від ризиків. Забезпечення фінансової стійкості страховиків є важливою складовою успішної діяльності цих компаній.

Дослідження показують, що в розвинених країнах страховики використовують різні методики для забезпечення своєї фінансової стійкості.

Розвинені країни активно розвивають нові види страхування, що відповідають сучасним викликам і потребам клієнтів. У 2020 році кіберстрахування визначено як один з наступних ключових сегментів зростання для Лондонського страхового ринку. Про це повідомляє Forinsurer з посиланням на звіт The City of London Corporation зроблений спільно з Accenture. Також до нових видів страхування можна віднести: страхування ризиків зміни клімату, страхування екосистем, міжнародних подорожей тощо [24].

Такі нові види страхування є корисними для страхових компаній, оскільки дозволяють розширити ринок, залучити нових клієнтів та додаткові джерела доходів, також це сприяє диверсифікації портфелю, оскільки це дозволяє розподілити ризики між різними видами страхування. А це забезпечить стабільний потік прибутку незалежно від змін в ринкових умовах.

Наступним інструментом підтримки фінансово стійкого страхового ринку є регулювання органами державної влади. Держава встановлює вимоги до фінансової стійкості страховиків, включаючи вимоги до капіталу, резервів, фінансової звітності та інші.

Наприклад в Японії страхова компанія може бути створена у формі акціонерного товариства або товариства зі статутним капіталом не менше 1 млрд ієн (приблизно 8 млн дол.), Спільної компанії і товариства взаємного страхування, статутний капітал яких повинен бути не менше 30 млн ієн. (приблизно 223 тис. дол.) [56].

В ЄС норми встановлює Solvency II - європейський регуляторний стандарт, який визначає вимоги до капіталу та резервів для страховиків. Цей стандарт включає ряд директив та регламентів, які встановлюють правила щодо капіталу, резервів, фінансової звітності, нагляду та іншого.

Вимога щодо наявності мінімального необхідного капіталу MCR у “Solvency II” щодо мінімального гарантійного фонду становить:

- 2,2 млн євро для організацій, які займаються non-life-страхуванням,
- 3,2 млн євро для організацій, що займаються life-страхування
- 3,2 млн євро для перестраховальних організацій, окрім підконтрольних перестраховальних організацій, у яких мінімальний необхідний капітал повинен бути не менше 1 млн євро; [82]

Ці норми є необхідними для підтримки стійкого страхового ринку, адже страхові компанії повинні мати достатній рівень капіталу та резервів для забезпечення фінансової стійкості та здатності виплатити страхові виплати в разі виникнення страхового випадку.

Співпраця страхових компаній з рейтинговими агентствами є також важливим елементом розвинутих ринків страхування. Найбільші з них це A.M. Best, Fitch Ratings, Standard & Poor's і Moody's, ці компанії є популярними як у США, ЄС, Великобританії так і в Україні. Співпраця з рейтинговими агентствами допомагає страховим компаніям залучати капітал на ринку, оскільки високий рейтинг

підвищує довіру інвесторів і забезпечує можливість отримання більш вигідних умов кредитування.

Наприклад, в Україні у 2020 році АСКА стала першою страховою компанією в країні, яка отримала національний рейтинг від рейтингового агентства IBI-Rating. Це підтверджує високий рівень фінансової стабільності та надійності компанії, сприяє підвищенню довіри клієнтів та інвесторів.

Також важливим методом для підтримки стійкості страхового ринку є сприяння конкуренції. В деяких країнах поширена практика створення агрегаторів страхових послуг. Прикладом може слугувати CompareEurope (CEG), що функціонує в країнах ЄС – це веб-сайт для порівняння цін на фінансові продукти, який дозволяє споживачам оцінювати та вибирати серед різних пропозицій від постачальників послуг на кількох європейських ринках. Серед фінансових продуктів – страхування, позики, кредитні картки та широкосмуговий зв'язок [76].

Аналогом в США може слугувати компанія Insurify. Ця практика стимулює страхові компанії покращувати якість своїх послуг, тримати незавищений рівень цін та в загальному підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку.

В Україні також є свої агрегатори страхових послуг, такі як «askbroker» та «Ibiznes», де можна порівняти страхові продукти від різних страхових компаній та купити їх онлайн. Однак наразі український ринок агрегаторів невеликий і все ще розвивається.

Розвиток нових продуктів та послуг. У Великобританії, діє Startupbootcamp InsurTech — це перший глобальний страховий прискорювач, який працює разом із великим портфелем провідних страхових гравців, щоб сприяти проривним та спільним інноваціям у сфері страхування від стартапів на ранніх стадіях [84].

Наприклад стартап Zesty AI – використовує силу штучного інтелекту, щоб змінити галузь страхування майна. Вони використовують останні технічні досягнення для моделювання ймовірності настання страхових подій при страхуванні майна. Страховики перевізники та перестраховики співпрацюють із Zesty, щоб точніше страхувати ризики та надавати своїм клієнтам більш вигідні умови страхування [75].

Стан розвитку цифрових технологій на страховому ринку України можна охарактеризувати як перспективний, але все ще знаходиться на початковому етапі. Деякі страхові компанії вже використовують цифрові технології для покращення своєї роботи, але загалом відставання від розвинених країн ще досить значне.

Оскільки впровадження цифрових технологій в Україні має свої особливості, а спектр іншуртех-проектів не надто великий, в умовах діджиталізації, основними трендами для сфери страхування в Україні стануть:

- використання штучного інтелекту та машинного навчання для більш ефективної сегментації клієнтів;
- трансформація продуктів у формат електронних полісів;
- використання мобільних додатків;
- блокчейн-технології для управління даними, що допоможуть забезпечити безпеку даних та мінімізувати ризики шахрайства;
- розвиток співпраці між страховими компаніями та іншуртех-стартапами;
- платформізація – використання платформ для оптимізації бізнес-процесів.

Покращення фінансової грамотності населення є однією з ключових складових економічного розвитку країни. Розробка та впровадження освітніх програм у цій галузі є важливою стратегічною метою в розвинених країнах, таких як США, Австралія та Великобританія. Підвищення рівня фінансової грамотності громадян сприяє стабільності економіки та суспільства, а також зміцнює конкурентоспроможність та стабільність страхового ринку.

Це відбувається від того, щоб люди підвищували рівень їхньої свідомості про ризики та можливості, пов'язані зі страхуванням. Це дозволяє страховикам забезпечити більш точну та адекватну оцінку ризиків, що в свою чергу зменшує ризик виникнення збитків та збільшує прибутковість [17].

Розвинені країни реалізують різноманітні програми та ініціативи з підвищення фінансової грамотності в страхових послугах.

Фінансова служба Австралії проводить кампанії з підвищення фінансової грамотності, спрямовані на розуміння різних страхових продуктів та послуг, які

доступні споживачам. Програма фінансової освіти FDIC Money Smart пропонує низку навчальних програм, розроблених для різних аудиторій, деякі з яких: Money Smart для молоді, Money Smart для дорослих, Money Smart для старших. Кожна навчальна програма містить різні модулі та підходи до навчання конкретної цільової аудиторії [85].

Програма з підвищення фінансової грамотності була успішно адаптована для проведення семінарів з фінансової освіти у понад 30 місць, включаючи середні школи, коледжі, некомерційні організації та конференції. З червня 2016 року проведено понад 800 годин фінансових освітніх сесій, і понад 17 600 учасників скористалися програмою Money Smart.

ОЕСР є форумом для співпраці державних органів з метою вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем, що виникають в умовах глобалізації. Організація забезпечує можливість порівняння політики, пошуку рішень для спільних проблем, виявлення кращих практик і координації внутрішньої та міжнародної політики [81].

Уряди країн ОЕСР офіційно визнали важливість фінансової грамотності в 2002 році, запустивши унікальний і комплексний проект. У 2008 році проект було розширено шляхом створення Міжнародної мережі фінансової освіти [81].

Наразі розглядають три ключові сфери політики, пов'язані з фінансовою освітою:

- Встановлення, впровадження та оцінка стандартів.
- Фінансова освіта та вплив цифровізації.
- Фінансова грамотність та стійкі фінанси [80].

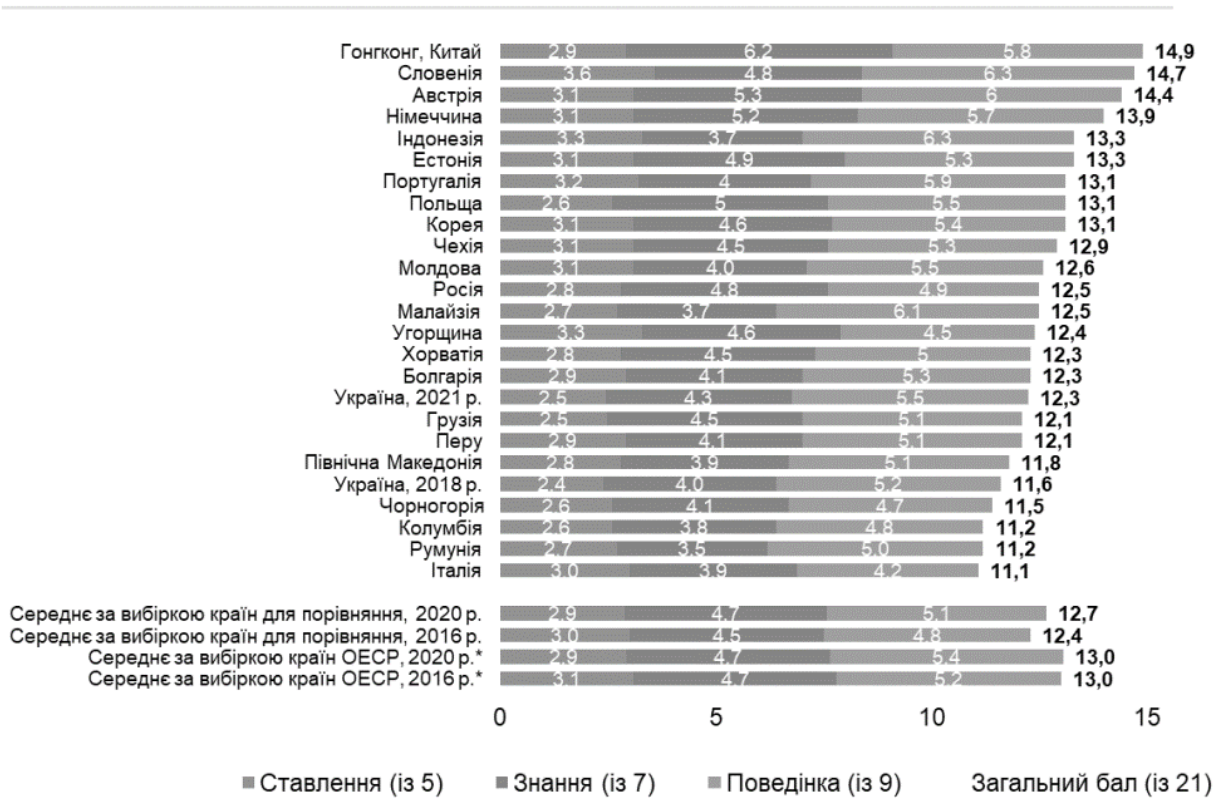

Рис. 3.1. Індекс фінансової грамотності: порівняння країн [80]

За методологією ОЕСР, загальний індекс фінансової грамотності України у 2021 р. становить 12,3 бали (або 58% від його максимального значення – 21 бал) (див. рис. 3). Індекс фінансової грамотності в Україні наразі демонструє гарну динаміку – за менше ніж 3 роки відбулося зростання на 6,0% у бальному вираженні [80].

Водночас є можливість для подальшого зростання. Згідно з результатами дослідження, показник цього року становить лише 58% від максимального значення, яке складає 21 бал, і менший за мінімальний цільовий рівень, рекомендований ОЕСР в 14 балів [81].

3.2. Практичні рекомендації щодо забезпечення фінансової стійкості страхового ринку України в умовах турбулентності

Страховий ринок є одним із ключових елементів ринкової економіки, який виступає одночасно сегментом ринку фінансових послуг, оскільки страхові компанії розглядаються як виробники страхових послуг та фінансового ринку, так як страхові компанії є інституціональними інвесторами.

Останні роки частка страхових компаній помітно зменшується. Зараз налічується 128 діючих страхових компаній. Кількість страховиків зменшилась на 8%, в порівнянні з 2022 роком і на 67% в порівнянні з 2014 роком.

На ринку страхових послуг спостерігається високий рівень концентрації: 20 провідних страхових компаній займають близько 60% ринку. Цей фактор може призвести до неконкурентної поведінки та зниження якості обслуговування клієнтів. Крім того, більшість компаній на ринку фактично не займається страхуванням існуючих ризиків, їх діяльність має формальний характер.

Тож, НБУ планує ґрунтовно «прочесати» і прорідити страховий ринок. У найближчі роки Нацбанк мав намір домогтися:

- Підвищити рівень капіталізації, ліквідності та стійкості страхових компаній;
- диверсифікації страхових продуктів і посилення конкуренції на ринку страхових послуг;
- забезпечення захисту прав споживачів і власників полісів;
- прозорості роботи ринку страхування і підвищення його привабливості для інвесторів.

Доцільно звернути увагу, що Верховна Рада схвалила проект закону «Про страхування». Проект містить нові норми, що стосуються діяльності страхових компаній та нагляду за ними. Зазначені зміни охоплюють багато аспектів, включаючи вимоги до ліцензування страхових компаній, оцінки їх платоспроможності та ліквідності, корпоративного управління та управління ризиками, процедури припинення діяльності компаній та передавання страхового портфеля тощо [29].

Однак на початку свого повномасштабного вторгнення РФ, Нацбанк спростив нормативні вимоги для страхових компаній. Це дозволило ринку вистояти та адаптувати свою роботу в умовах воєнного часу. Ці заходи заплановані на досить обмежений період часу, оскільки чітко визнається, що будь-яке послаблення регуляторних вимог матиме негативний вплив на ринок. З часом регулятори почали реєструвати ознаки того, що компанії порушують важливі фінансові правила та займаються ризикованою діяльністю. Щоб уникнути подальшого погіршення ситуації та ослаблення ринку, оновлено регуляторні заходи.

По-перше, Національний банк відновив зобов'язання подавати достовірні звіти вчасно та в повному обсязі. Також відновилося застосування заходів впливу до страховиків за порушення нормативів платоспроможності та ризиковості операцій, проведення інспекційних перевірок, а перелік ознак, які можуть свідчити про здійснення страховиком ризикової діяльності, розширився.

Дотримання і виконання оновлених вимог є на сьогодні одним із найбільших викликів для страхового ринку [74].

Під час війни, страховий ринок України зіткнувся з низкою проблем. І перестраховування може стати складним викликом для страхових компаній [30].

Оскільки ризики підвищуються в період воєнного стану, страхові компанії можуть бути змушені звернутися до перестраховувальників, щоб зменшити свої витрати на виплату страхових відшкодувань. Однак, укладення договорів перестраховування для воєнних ризиків стало неможливим.

Державні органи, зокрема Національний банк України, долучаються до пошуку рішень щодо забезпечення страхового захисту від воєнних ризиків шляхом створення спеціального компенсаційного фонду на рівні держави залученням коштів донорів та страховиків через державно-приватне партнерство [30].

Ще один виклик воєнного часу – страхування українців, які виїхали за кордон. Страхування українців, які виїхали за кордон, може бути складним в реалізації через різноманітність законодавства та політичну ситуацію у країні перебування. Українські страховики пропонують онлайн-укладення договорів страхування для українців, які виїхали за кордон, адаптуючи свої послуги до

різноманітності законодавства та політичної ситуації в країні перебування. Для цього страховики знизили обмеження щодо необхідності перебування страхувальників на території України при оформленні полісу та розширили перелік послуг, включаючи продовження дії полісу страхування подорожуючих та КАСКО дистанційно, надання послуг телемедицини з українськими лікарями та спрощення порядку врегулювання страхових випадків, що сталися в інших країнах.

Найбільшим викликом в умовах довготривалої війни є планування кроків розвитку ринку надалі [30].

Після завершення воєнних дій в Україні відновлення економіки та інфраструктури може зайняти роки. За результатами попередніх економічних криз в країні виявлено, що страховий ринок відчуває більш глибокий спад, ніж показник ВВП. Експерти оцінюють зниження ВВП на рівні від 30% до 50% в умовах турбулентності. Відповідно, спостерігатиметься падіння страхового ринку на 40-60% в порівнянні з показниками 2021 року з коригуванням на інфляцію.

Після війни можливі зміни структури страхового ринку, при цьому пріоритет надаватиметься обов'язковим видам страхування, банківському страхуванню, страхуванню каско автомобілів та добровільному медичному страхуванню. Однак поки складно прогнозувати, які зміни відбудуться в структурі страхового ринку та наскільки він буде готовий до вторинних військових ризиків, таких як вибухи мін у полях та у лісах з пошкодженням техніки, смерті або інвалідності громадян.

Під час процесу відновлення економіки України планується залучення страховиків для мінімізації ризиків в пріоритетних напрямках розвитку економіки, таких як будівництво, агросектор, енергетика, відновлення інфраструктури, логістика, вантажні перевезення, іпотечне кредитування, лізингові операції, інформаційні технології та інвестиції.

Прогнозується збільшення обсягів особистого страхування, зокрема медичного страхування, що забезпечить фінансування другорядної та третинної медичної допомоги із переходом до державного закупівлі послуг у закладах охорони здоров'я.

Крім того, передбачається зміна асортименту страхових продуктів, розширення обсягів страхового покриття та включення актуальних ризиків, у тому числі воєнних.

З новим Законом України «Про страхування», який набере чинності від початку 2024 року, очікується істотні зміни на ринку страхування, зокрема у регулюванні та нагляді за ним. Це сприятиме його оздоровленню та розвитку. Для забезпечення реалізації цього закону, Національний банк України вже розпочав розроблення нових нормативно-правових актів та внесення змін до діючих, що продовжать ідеологію нового регулювання ринку.

Передбачається, що інновації в нормативному регулюванні діяльності страхових компаній, такі як встановлення нових вимог до формування резервів, удосконалення систем внутрішнього контролю та управління ризиками, будуть впроваджені після закінчення військового конфлікту з урахуванням стану ринку у післявоєнному періоді.

Проте, для того щоб забезпечити здатність страхового сектору пережити війну та підтримати його подальше відновлення, а також для забезпечення надання страхового захисту українському населенню, необхідно вже зараз впроваджувати системні рішення на рівні держави. А саме:

- Перегляд вимог до розрахунку резервів, страхові компанії повинні забезпечити належний рівень резервів для відшкодування страхових випадків та ризиків, що виникають на ринку.
- Зміцнити капітал страхових компаній: держава може встановити вимоги до достатнього рівня капіталізації страхових компаній та зобов'язати їх до посилення капіталовкладень.
- Щодо платоспроможності, диверсифікації та структури активів, зокрема, тимчасово встановлення інших значень для дебіторської заборгованості, зменшення обмежень на розміщення коштів резервів страховика в одній банківській установі та збільшення показника перестраховання у одного перестраховика;

- Зменшення податкового навантаження на страхові компанії;
- Створення механізму свого роду «миттєвого рефінансування» за допомогою НБУ та банків, в першу чергу державних;
- Можливість пільгового кредитування під строкові депозити, розміщені в українських банках, та наявні у страховиків ОВДП, у яких знаходяться резерви;
- Стимулювання внутрішнього перестрахування;
- Узгоджене співробітництво з державними органами регулювання. Страхові компанії повинні співпрацювати з державними органами регулювання та виконувати всі вимоги щодо фінансової стійкості та дотримання стандартів управління ризиками. Таке співробітництво дозволить забезпечити взаємодію сторін, що захищає інтереси як страхових компаній, так і держави.
- Розвиток ефективної системи управління фінансовими ризиками. Страхові компанії повинні розробити та впровадити ефективну систему управління фінансовими ризиками, яка дозволить контролювати їх та забезпечувати стабільність фінансового стану компанії. До такої системи можна включити ефективну систему контролю та аналізу фінансової звітності, побудову бюджету та стратегічного планування, постійний моніторинг фінансових ризиків та швидке прийняття рішень щодо їх зменшення. Ці заходи дозволять забезпечити стійкість компанії в умовах турбулентності на фінансовому ринку.

Дуже важливим питанням для всього ринку, що вже вирішено, є дозвіл на купівлю валюти нерезидентам перестраховикам. Обсяг премії перестраховикам у разі нижчий від сум збитків, які вже сталися за застрахованими військовими ризиками в Україні [62].

Також 3 14 квітня 2022 року Національний банк України дозволив банкам продавати готівкову іноземну валюту населенню. Це може призвести до зменшення можливостей для функціонування ринку нелегальних валютних операцій та відповідно до зниження ризиків для громадян [29].

В майбутньому, після повернення страхового ринку у довоєнний стан, з метою розширення можливостей страховиків, розвитку ринку страхових послуг, зі сторони держави було б доцільно звернути увагу на такі завдання:

- Розширення портфеля продуктів та послуг. Страхові компанії повинні розвивати та пропонувати нові продукти та послуги, що відповідають потребам ринку та клієнтів. Наприклад, воєнне страхування, страхування кібербезпеки, страхування від ризиків пов'язаних зі зміною клімату, страхування від повені, страхування життя з можливістю інвестування та інші.
- Підвищення кваліфікації працівників: страхові компанії повинні забезпечити своїх працівників необхідними знаннями та навичками для ефективного вирішення завдань та забезпечення високої якості обслуговування клієнтів.
- забезпечення повного захисту прав та інтересів споживачів страхових послуг;
- удосконалення системи внутрішнього контролю страхових компаній;
- підвищення рівня страхової грамотності населення;
- підвищення рівня страхового та перестрахового захисту;
- посилення ролі українського страхового ринку на міжнародному рівні.
- Підвищення фінансової прозорості. Страхові компанії повинні забезпечувати відкритість та прозорість у фінансовій діяльності, а також відкритий доступ до фінансової звітності та інформації про стан фінансових ризиків. Це дозволить інвесторам та клієнтам краще розуміти фінансову стійкість компанії та приймати обґрунтовані рішення щодо співпраці з нею.
- Підвищення якості обслуговування клієнтів. Страхові компанії повинні забезпечувати якісне та своєчасне обслуговування своїх клієнтів, що дозволяє забезпечити лояльність клієнтів та збільшити їх задоволеність послугами компанії. Підвищення якості послуг та задоволення потреб клієнтів. Страхові компанії повинні стежити за якістю своїх послуг та

задовольняти потреби своїх клієнтів. Це дозволить зберегти та привернути нових клієнтів та забезпечити стійкість компанії на ринку.

- Виробництво та використання інноваційних технологій. Страхові компанії повинні бути готовими до використання новітніх технологій та інноваційних рішень, які дозволяють зменшити витрати, підвищити ефективність та забезпечити конкурентні переваги на ринку.
- Співпраця з рейтинговими агентствами: страхові компанії можуть співпрацювати з рейтинговими агентствами для оцінки своєї фінансової стійкості та привернення інвесторів.

У майбутньому українські страхові компанії повинні вчитися на закордонному досвіді та впроваджувати його у свою роботу. Штучний інтелект братиме на себе рутинні завдання та сприятиме обробці величезної кількості інформації. Автоматизовані страхові агенти, такі як чат-боти, зроблять перші кроки для надання клієнтам персоналізованих послуг, які відповідають їхнім унікальним потребам. В результаті процес оцифрування підвищить стандарт страхових послуг і спростить доступ до нього клієнтам.

Забезпечення фінансової стійкості страхового ринку є складним та багатогранним завданням, яке вимагає взаємодії різних зацікавлених сторін, таких як державні органи, страхові компанії та споживачі страхових послуг. Тільки шляхом ефективної співпраці та дотримання законодавства можна гарантувати стабільний та результативний розвиток страхового ринку в Україні.

ВИСНОВОК

На підставі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

Ефективне функціонування страхового ринку є важливим елементом фінансової інфраструктури країн з розвинутою ринковою економікою. У світі повно ризиків і невизначеності, страхові компанії забезпечують юридичним і фізичним особам надійний страховий захист, який допомагає їм ефективно функціонувати і відчувати впевненість у майбутньому. Стійкість страхових компаній є ключовим фактором для їх виживання, а також для успішної реалізації їх місії та стратегічних цілей.

1. Щодо поняття «фінансова стійкість», можна зробити узагальнюючий висновок, що - це такий стан економіки, за якого відбувається ефективний перерозподіл ресурсів між суб'єктами економічних відносин, а також завдяки цьому стану досягається перевищення доходів над витратами, що забезпечує високу платоспроможність.
2. Для оцінки фінансової стабільності було проведено дослідження провідних страхових компаній України. Один із важливих показників, який було проаналізовано, це рівень статутного капіталу. Результати показали, що більшість компаній зберегла свій рівень капіталу, що можна вважати позитивною тенденцією. Високий рівень капіталу сприяє збільшенню можливостей компанії щодо розширення своєї діяльності, що, в свою чергу, сприяє збільшенню її прибутковості.

Після проведеного аналізу страхових резервів у провідних страхових компаніях України, можна зазначити наявність значних сум на рахунках цих компаній. Незважаючи на загальну негативну тенденцію зростання рівня страхових резервів в умовах нестабільної ситуації на ринку, цей показник залишається в межах допустимих значень.

Крім того, ліквідність страхового ринку України можна оцінити як хорошу, оскільки показники ліквідності перевищують нормативні значення.

Також були проаналізовані показники рентабельності та ділової активності, що дало змогу уявити якою є ситуація в загальному на ринку.

3. У результаті дослідження була створена модель, яка показує залежність фінансової стійкості страхових компаній від фінансових коефіцієнтів. Аналіз показав, що у досліджуваних роках важливими факторами для стійкості страхових компаній були коефіцієнт фінансової незалежності та коефіцієнт концентрації позикового капіталу. Це свідчить про те, що в умовах сучасного ринку страхування, фінансова спроможність компаній залежить від їх капіталу та структури активів.
4. На жаль, сучасний ринок страхування не є досконалим і не досягнув свого кращого часу, останні роки простежується спадання кількості страхових компаній. Основні причини сповільненого розвитку ринку:
  - Пандемія COVID-19;
  - Введення воєнного стану та початок бойових дії на території України.
  - Низькі доходи українців;
  - Нестабільність економічної ситуації в країні;
  - Недовіра населення до страхових компаній, в тому числі і через низький рівень платоспроможності страховиків;
  - Недосконалість страхового законодавства;
  - Недостатня кількість висококваліфікованого персоналу в сфері страхування;
  - Низька обізнаність населення щодо необхідності страхування.
5. Після введення воєнного стану та початком бойових дії на території України стан страхового ринку погіршився. Головними викликами на зараз залишається:
  - Дотримання і виконання оновлених вимог НБУ.
  - Отримання перестрахового захисту.

– Страхування українців, які виїхали за кордон.

6. Для того, щоб страхова галузь була спроможна пережити війну та відновитись, а отже — надавати страховий захист українцям, необхідно запровадити системні рішення на державному рівні.
7. Перспективи розвитку страхування залежать від багатьох факторів, таких як економічна ситуація в країні, стан капіталовкладень, політична стабільність, кількість природних та техногенних катастроф, зміна демографічної ситуації, довіра населення до страхових компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрютіна М.С., Грачев А.В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия : Учебно-практическое пособие. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Изд-во «Дело и сервис», 2001. — 345 с.
2. АЛЬФА-ГАРАНТ Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://alfagarant.com/public-information>
3. Арбузов С. Г. Банківська енциклопедія. К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. — 504 с.
4. АТ «СГ «ТАС»» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://sgtas.ua/regulyarnaya-godovaya-informacziya/zv%D1%96tn%D1%96st-za-2021-r%D1%96k/>
5. АТ «СК «ОПІКА» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://opika.org/reporting/>
6. АТ «УОСК» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://www.uosk.ua/index.php/company/rozkryttia-informatsii>
7. Базилінська О.Я. Фінансова стійкість у системі стратегічного управління. Проблеми економіки – Х.: Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2019. — №1. — С. 89–94. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-89-94>
8. Балицька М. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УКРАЇНІ : дис. канд. ек. наук : 08.00.08 / Балицька М. В. — Київ, 2019. — 224 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/4ef/dis_Balytska%20M.V..pdf
9. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку. Стратегічні пріоритети. — 2012. — № 1 (22). — С. 72–84.

10. Білик М. Д. Фінансовий стан підприємства: теорія, методика. Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 5. - С. 86-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2013_5_22.
11. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. - К.: Ника-Центр, 1999. - Т.1. - 185-259 с.
12. Бридун Є.В. Моделювання страхового механізму компенсації екологоекономічних збитків (наукова монографія). — Х.: Вид-тво —Фортл, 2004. — 256 с.
13. Брігхем Е.Ф. Основы финансового менеджмента . –К.,2007. – 1000с
14. Внукова Н., Притула Н. Методичні підходи до оцінки фінансової надійності страховиків. *Економіка*. 2009. № 113. С. 5–7. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/01/113_1.pdf.
15. Гайовик Т.В. Фактори фінансової стійкості страхової компанії. URL: <http://intkonf.org/gayovik-tv-faktori-finansovoyi-stiykosti-strahovoyikompaniyi/>.
16. Грабовецький Б.Є. Методи експертних оцінок: теорія, методологія, напрями використання : [монографія]. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – URL : <http://www.twirpx.com>.
17. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України розпорядження № 3755 Затвердження про Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків URL: http://expert-rating.com/data/upload/PI-ratings/rk_gosfinuslug_3755_strah.pdf
18. Для чого потрібна людині Фінансова грамотність? URL: <https://village-life.biz/dlia-choho-potribna-liudyni-finansova-hramotnist/#>:
19. ЕКСПРЕС СТРАХУВАННЯ Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://www.express-insurance.com.ua/about>
20. Ермасов С.В., Ермасова Н.Б. Страхование: Учеб. пособ. для вузов. — М.: Юнити-ДАНА, 2004. — 88 с
21. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТРАХОВИЙ АЛЬЯНС Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://eia.com.ua/uk/about/fin/fin>

22. Жердецька Л.В. Методи проведення експрес-оцінки фінансової стійкості банківських установ у сучасних умовах. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6465/1/31.pdf>.
Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия. М.: МФПА, 2004. — 61 с.
23. За останні три роки рівень фінансової грамотності українців поліпшився – результати дослідження. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-ostanni-tri-roki-riven-finansovoyi-gramotnist-ukrayintsiv--polipshivsya--rezultati-doslidjennya>
24. Кривенцова А.М., Павловська О.В. Оцінювання фінансової стійкості страхових компаній – зарубіжний досвід для України // Європейські перспективи. - 2016. - № 2. - С. 138–147.
25. Литвин А. В. ПОРІВНЯННЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ / А. В. Литвин. // НАУКОВІ ЗАПИСКИ. – 2013. – №146. – С. 70. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a17c8f3f-3f27-41ac-8ca9-9d51e2b27db4/content>
26. Лондонський страховий ринок робить ставку на кіберстрахування. URL: <https://www.unian.ua/insurance/kiberstrahuvannya-odin-z-klyuchovih-segmentiv-zrostannya-dlya-londonskogo-strahovogo-rinku-novini-ukrajini-ta-svitu-11262191.html>
27. Макарьева В.І., Андреева Л.В. Анализ хозяйственной деятельности организации. — М.: Финансы и статистика, 2004. — 262 с.
28. МОТОР-ГАРАНТ Річна фінансова консолідована інформація. URL: <http://motor-garant.com.ua/klientam/oficialnaja-informacija>
29. НБУ дозволив банкам продавати населенню готівкову іноземну валюту та уточнив правила погашення банками позик перед нерезидентами. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/nbu-dozvoliv-bankam-prodavati-naselennyu-gotivkovu-inozemnu-valyutu-ta-utochniv-pravila-pogashennya-bankami-pozik-pered-nerezidentami>

- 30.Новий закон для ринку страхування – що зміниться для компаній та споживачів їхніх послуг. URL :<https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-dlya-rinku-strahuvannya--scho-zminitsya-dlya-kompaniy-ta-spojivachiv-yihnih-poslug>
- 31.Огляд 2022 — як впоралося страхування. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/895253.html>
- 32.Павловська О. В. Філімонова В. О. Фінансова стійкість страхової компанії та критерії її забезпечення. Ефективна економіка. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
- 33.Партин Г. О. Відновлення фінансової стійкості української банківської системи на основі створення "тимчасового" та "проблемного" банків. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2011. – № 691. – С. 193-200.
- 34.Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи. Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — № 20.8. — с. 275-279.
- 35.ПАТ «НАСК "ОРАНТА» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://oranta.ua/public/reports/>
- 36.ПАТ «СК «УСГ» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://ukringroup.ua/ua/about/disclosure>
- 37.Пікус Р.В. Фінансова стійкість страхової організації та джерела її забезпечення. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2016. – № 3 (180). – 6–10 с.
- 38.ПрАТ «СГУ» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <http://www.sgu.com.ua/news.html>
- 39.ПрАТ «СК "Перша» Річна фінансова консолідована інформація. URL: https://persha.ua/about/disclosure_info_about_company/
- 40.ПрАТ «СК "ПРОВІДНА» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://www.providna.ua/info/richna-finansova-zvitnist>

- 41.ПрАТ «СК "УНІПОЛІС» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://unipolis.com.ua/document/informaciya-fin-ustanovi/>
- 42.ПРАТ «СК «АЛЬФА СТРАХУВАННЯ»» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://alfaic.ua/>
- 43.ПРАТ «СК «АЛЬЯНС» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://skaliance.com.ua/ukr/about/financial-statements>
- 44.ПРАТ «СК «АРСЕНАЛ СТРАХУВАННЯ» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://arsenal-ic.ua/page/finansova-zvitnist>
- 45.ПРАТ «СК «ВУСО»» Річна фінансова консолідована інформація. URL: https://vuso.ua/?admitad_uid=b0f779f3e9b9613e9a856dd7e5539238
- 46.ПрАТ «СК «НАДІЙНА» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://nadiyna.com.ua/financials>
- 47.ПРАТ «СК «УНІВЕРСАЛЬНА»» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://universalna.com/vizio/financial-documents/reporting-audits/>
- 48.ПрАТ «СК «УНІКА» Річна фінансова консолідована інформація. URL: https://uniqa.ua/initial_data/
- 49.ПрАТ «СК «ФОРТЕ ЛАЙФ» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://forte-life.com.ua/ua/o-kompanii/informaciya-soglasno-zakona-ukrainy/>
- 50.ПРАТ «УВСК» Річна фінансова консолідована інформація. URL: https://vsk.com.ua/content/images/zvit/2021/Forma_1_Balans_2022.pdf
- 51.ПРАТ СК «АРМА» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://arma.ua/>
- 52.ПРАТ СК «ІНГОССТРАХ» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://ings.com.ua/pro-kompaniyu>
- 53.ПрАТ СК «ІнтерЕкспрес» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://clarity-project.info/smida/33097568?year=2020>
- 54.ПрАТ СК «ПЗУ Україна страхування життя» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://www.pzu.com.ua/about/finance/reports.html>

- 55.ПРАТ СК «ПЗУ Україна» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://www.pzu.com.ua/about/finance/reports.html>
- 56.Проект usaid «трансформація фінансового сектору» фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 звіт за результатами дослідження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4#
- 57.Савицька В.Г. Економічний аналіз діяльності підприємства / В.Г. Савицька. – К. :Знання, 2005.– 654 с.
- 58.Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. - 2-ге видан., випр. і доп. / Г.В. Савицька. – К., 2005. – 662 с.
- 59.Сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. URL: <https://www.drs.gov.ua/publisher/natsionalna-komisiya-shho-zdijsnyuye-derzhavne-regulyuvannya-u-sferi-rynktiv-finansovyh-poslug/>
- 60.СК «ARX» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://arx.com.ua/publicna-ta-finansova-informatsiya>
- 61.СК «Княжа» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://knyazha.ua/about/rozkryttia-informatsii-finansovymy-ustanovamy>
- 62.СТРАХОВА КОМПАНІЯ «БРОКБІЗНЕС» Річна фінансова консолідована інформація. URL: <https://bbs.ua/finansovi-pokazniki/>
- 63.Страховий ринок вистієть і відновлюватиметься одразу після нашої перемоги – голова правління СК ARX. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/833297-amp.html>
- 64.Страховий ринок України 2019: висновки та перспективи розвитку. Insurance TOP. URL: https://forinsurer.com/insurancetop_69 (дата звернення: 27.03.2021).
- 65.Страховий ринок Японії. Особливості страхування та структура ринку. URL: <https://insurancetop.com/markets/106>

- 66.ТДВ СК «КРЕДО» Річна фінансова консолідована інформація. URL:
<http://skcredo.com.ua/finansova-zvitnist>
- 67.Ткаченко Н.В. Рейтинг фінансової стійкості страхових компаній та основні підходи до його класифікації. *Світ фінансів*. 2009. Т. 4, № 21. С. 182–190.
- 68.Україна Бізнес Ревю. Фінансово-економічний тижневик. — 25.04.2011 р. — №17.
- 69.Філімоненков О.С. Фінанси підприємств : Навч. посібник. — К.: Вид-во «Ніка-Центр», 2002. — 359 с.
- 70.Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник. — К.: ЦУЛ, 2002. — 359 с.
- 71.Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності Випуск 15 / 2018. 904стр. URL:
https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/139.pdf
- 72.Шаблиста Л.М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки. *Економіка і прогнозування: наук. журн.* Київ : Ін-т економіки та прогнозування Нац. акад. наук України. 2006. № 2. С. 46–57.
- 73.Ширінян Л.В., Ширінян А.С. Мікрострахування в Україні: бути чи не бути? : монографія. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2012. 208 с.
- 74.Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html>
- 75.ЯК INSURTECH ЗМІНЮЄ РИНОК СТРАХУВАННЯ. URL:
<https://taslife.com.ua/blog/yak-insurtech-zminyuye-rynok-strahuvannya>
- 76.CompareEuropeGroup. URL:
<https://aceandcompany.com/portfolio/compareeuropegroup/>
- 77.Insurance Rating Methodology [Електронний ресурс] // А.М. Best's. URL:
<http://www.ambest.com/ratings/methodology/canadianbcar.pdf>.
- 78.İşseveroğlu, G. Prediction the financial success in turkish insurance companies. *Ankara University Journal*. — №62-4. — pp.125-140

79.Moody's. URL: <http://moody.com>

80.OECD International Network on Financial Education - OECD/INFE. URL:
<https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

81.OECD. URL: <https://www.oecd.org/>

82.Solvency II Wire Data. URL: <https://www.solvencyiiwire.com/solvency-ii-wire-data-demo/>

83.Standard & Poor's. URL: <http://standardandpoors.com>

84.Startupbootcamp InsurTech London. URL:
<https://www.startupbootcamp.org/accelerator/insurtech-london/>

85.Teaching consumer and financial literacy. URL:
<https://moneysmart.gov.au/teaching/teaching-consumer-and-financial-literacy>